

NÚMERO 10 (2019)

Rutes de Constantí

Una guia turística i cultural

«L'ALTRA CIUTAT»

La novel·la on Maria Aurèlia Capmany parla de Constantí

CENTCELLES,

EL NOSTRE OBJECTIU

Com es van fer els projectes dels centres educatius?

EL CLUB

DE LECTURA

Els secrets del club explicats pels seus protagonistes

TROBADA

D'ARMATS

Crònica de la XXIII Trobada de les Comarques de Tarragona

Què puc fer a la Biblioteca?

- Llegir el diari.
- Connectar-me a internet.
- Llegir una de les més de 100 revistes que rebem mensualment.
- Gaudir de més de 25.000 llibres, 3.500 DVD i 2.500 CD.
- Emportar-me en préstec fins a 15 llibres, 5 revistes, 5 CD i 5 DVD durant un mes.
- Participar en clubs de lectura (juvenil, adult, còmic), tallers, xerrades, contes i altres activitats de foment de la lectura.

Ens trobareu a:

Pl. Hospital, n.1
43120 Constantí
Tel. 977.52.06.92
biblioteca@constanti.cat

Més info a:

www.constanti.cat
<http://formigamirmiga.wordpress.cat>
<http://argus.biblioteques.gencat.cat>
<http://catalunya.ebiblio.es>

Horari

Matins: de dimarts a divendres
de 10h a 13h (dilluns matí tancat)
Tardes: de dilluns a dijous
de 16h a 20h (divendres tarda tancat)
Dissabtes de 10h a 13h

Dipòsit legal: T-944-2012
ISSN: 2014-7686 (versió per a Internet) i
2014-7678 (versió en paper).

Edició: Ajuntament de Constantí
Carrer Major, 27 - 43120 Constantí
Tel. 977 520 521
Correu: ajuntament@constanti.cat
Coordinació: Josep Estivill (Arxiu Municipal de Constantí)
Correu: arxiu@constanti.cat
Correcció lingüística: Montserrat Franquès Gil
Impressió: Arts Gràfiques Octavi

Crèdits fotos (procedència o autoria):
Camilo Albert: 85 (6 i 7). *Biblioteca Nacional de España:* 9. *Jaume Cardona:* 72-73. *Marina Cervera:* 19 (dreta). *CEL:* 84 (1 i 2). *CODEX. Arqueologia i Patrimoni (J. A. Remolà/ T. Romero):* 26-27. *Escola Centelles:* 40-41. *Escola Mn. Ramon Bergadà:* 36, 42-43. *Josep Estivill (Arxiu Municipal de Constantí):* 4 (inferior), 5 (inferior), 8 (inferior), 21, 25, 28-34, 35 (dalt), 62-67, 69-71, 84-85 (foto gran), 90 (baix esquerra), 96. *Institut de Constantí:* 44-46. *INHA:* 12-13. *ICGC:* 8, 86. *José A. Latorre:* 80-83, 84 (4), 85 (5). *Museu de Badalona/Jon A. Herrera:* 7. *Montserrat Iscla:* 10. *Ignasi Manzanares (PIJ. Ajuntament de Constantí):* 74-76, 78-79. *MNAT:* 37-39. *Pep Ollé:* 84 (3). *Noelia Silvero:* 1, 49-53. *Rafael Solé (ENFOC):* 3, 4 (superior), 5 (superior), 6 (inferior), 89 (dalt dreta i baix esquerra), 90 (dalt dreta), 91 (dalt i baix esquerra), 92 (baix), 93. *Territori Jujol:* 8. *Universitat Rovira i Virgili (Arxiu del Llegat Vidal-Capmany):* 15-18. *Wikiloc:* 77. *Wikimedia Commons:* 24.

Agraïments: Pascual Birlanga Quiles, Jaume Cardona, José Manuel Cazorla Cabeza, Marina Cervera Teruel, Pilar Díaz, Magdalena Duch, M. Rosa Faixa, Gerard Ferrer Fernández, Montserrat Franquès Gil, Anna M. Giné, Vanesa Gutiérrez, M. José Juncosa Boluda, Montserrat Iscla, José Antonio Latorre, Montserrat Lecha, Ignasi Manzanares, Jordi Martínez, M. Dolores Nieto, Carlos Páez, Ester Ramon, Josep A. Remolà, Francesc Rodríguez Martorell, Pilar Sada, Noelia Silvero, Rafael Solé, Joan Torrents i Desa Vidal Tortosa.

Amb el suport de la Diputació de Tarragona

Centelles viu

El monument de Centelles és un monument viu. La vil·la romana genera cada any tal quantitat d'activitat que no podem qualificar-la d'altra manera. Les controvèrsies entre investigadors sobre la iconografia del mosaic de la cúpula i l'ús de l'edifici en general; les activitats pedagògiques, com el projecte «Centelles, el nostre objectiu»; els espectacles de reconstrucció històrica, com els lligats al Festival Tàrraco Viva; o els actes culturals que l'agafen d'escenari privilegiat, com el cicle de concerts a l'estiu, no fan sinó reafirmar aquesta impressió.

Centelles és la joia de la corona del patrimoni històric de Constantí, però també és un dels edificis més singulars i atraients de l'Occident de l'Imperi Romà i té una veritable projecció internacional fins al punt que, turistes de tot el món, venen a visitar-lo. No obstant això, la vil·la és encara poc coneguda per alguns veïns del nostre poble i per això hem arribat a un acord amb el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona i els centres educatius de Constantí perquè a partir d'enguany les pàgines d'aquesta publicació facin un ampli ressò dels resultats del programa «Centelles, el nostre objectiu», una iniciativa que, d'altra banda, ha estat guardonada per la seva excel·lència.

Oscar Sánchez Ibarra
Alcalde de Constantí

SUMARI

14	Maria Aurèlia Capmany a L'altra ciutat
Marina Cervera Teruel	48	700 armats s'exhibeixen en la XXIII Trobada de les Comarques de Tarragona
Noelia Silvero i Jordi Martínez
20	Sobre els orígens de Constantí
Entrevista a Francesc Rodríguez Martorell	54	Retrat d'un club de lectura
Anna Maria Giné, M. Rosa Faixa i Vanesa Gutiérrez
26	Constantí, esplendor medieval
Josep Estivill	62	Sorprenent Camí de Reus
Josep Estivill
36	Dossier: Centelles el nostre objectiu
Pilar Sada, Maria José Juncosa Boluda, Pascual Birlanga Quiles, Gerard Ferrer Fernández, Desa Vidal Tortosa, Montserrat Lecha i Carlos Páez	74	Del Francolí al Gaià
Ignasi Manzanares
		80	Les papallones diürnes: bioindicadors de l'estat del medi ambient
José A. Latorre
		84	Camps d'avellaners
José A. Latorre

EL BATEIG DEL REI JAUME II

Al setembre de 2018 es va fer una representació del bateig del rei de la corona catalanoaragonesa Jaume II que, segons l'historiador Ferran Soldevila, va tenir lloc a l'Església de Constantí. Ferran Marín, gran divulgador de la història medieval, ha recreat en un guió teatral els

principals episodis d'aquest fet històric. Actors i actrius de Constantí van donar vida als diferents personatges. La representació es va fer sobre els escenaris recreats per a l'ocasió i representaven el castell i l'església.

PUNTS DE LLIBRE 2019

La nova col·lecció de punts de llibre sobre el patrimoni gira al voltant del Camí de les Punes i els elements d'interès que hi trobem pels voltants: el Polígon de Constantí, el centre especialitzat en agrocercia de Mas Bover, el centre logístic de ferrocarril d'Adif i alguns masos notables, com el Mas de Ventura, la Torre del Fàbregues, el Mas de Caselles o el Mas de Porta. Amb la d'enguany són ja onze les edicions d'aquests punts que fa servir la Biblioteca Municipal per marcar la data de devolució dels préstecs.

CAMINADES NOCTURNES

Continuen les caminades per descobrir el patrimoni històric i el medi natural més proper. Més d'un centenar de persones van participar el divendres 19 de juliol a la sortida guiada nocturna organitzada per l'Ajuntament de Constantí. L'activitat proposava un recorregut des de Torredembarra fins a Altafulla.

Aquesta sortida es plantejava amb un doble objectiu. D'una banda, que els participants coneguessin el litoral tarragoní amb les espècies i la vegetació que el conformen. I, de l'altra, es volia oferir a la ciutadania l'oportunitat de dur a terme activitats lúdiques durant l'estiu.

La ruta va permetre als partici-

pants desplaçar-se entre els pobles de Torredembarra i Altafulla, a través d'un tram curt però atractiu de costa amb roques, cales i platges. Entre d'altres, van poder gaudir de la platja del Canyadell, el far de Torredembarra, la Roca Foradada, la platja de la Paella o els barris marítics.

ES PINTA LA FAÇANA DE L'ANTIC ESCORXADOR

Culmina la millora i rehabilitació integral d'aquest equipament municipal, que s'inicià l'any 2013 amb la reconstrucció de l'edifici per a destinar-lo a magatzem. Com a curiositat, la documentació de l'Arxiu Històric ha permès constatar que l'escorxador començà a funcionar en

aquest mateix lloc a partir de l'any 1889, encara que al 1912 es realitzà una àmplia reforma. A començaments del segle XXI es trobava en un estat molt precari i ara se n'ha fet una adaptació pensada per a un nou ús.

SE CELEBREN ELS «I LUDI CONSTANTINENSES» A CENTCELLES

El passat 22 de març es va celebrar a la vil·la romana de Centcelles la primera edició dels «Ludi Constantinenses», organitzats pel Grup de Treball de l'ICE de Clàssiques de la URV. La trobada va reunir uns 150 alumnes i uns 15 professors de llengües clàssiques, en representació de diversos instituts de la província de Tarragona. L'objectiu d'aquest tipus de trobades és que els alumnes coneguin de primera mà els principals espais i monuments de la presència grega i romana a Catalunya. A més, es promou l'aprenentatge enmig d'un ambient lúdic que els permet conèixer-se entre ells i compartir experiències. La trobada constitueix també un acte de reivindicació de la necessitat de vetllar perquè no es limiti més l'oferta de llengües clàssiques als instituts, ja que aquestes constitueixen un dels pilars bàsics de la civilització occidental.

PERE VILÀ I BARRIGA

C. de la Costa. Constantí (1937)

Museu de Badalona. Inv. 7823.

EL PINTOR DEL CARRER DE LA COSTA

El pintor Pere Vilà i Barriga va realitzar aquest paisatge del carrer de la Costa de Constantí. Era al 1937, en plena Guerra Civil. Es tracta d'una pintura a l'oli sobre un cartró de 40 cm d'alçada i 33 d'ample. Va ingressar al Museu de Badalona, juntament amb altres obres de la seva autoria.

Desconeixem les raons per les quals aquest artista va arribar a Constantí, però la convulsió del moment històric que es vivia en aquell moment queda contraposada per la quietud que reflecteixen les dues veïnes a la fresca, assegudes en una cadireta, i una tercera més avall, amb roba vermella. A títol de curiositat podem veure en alguns balcons les panotxes de blat de moro assecant-se.

COM ERA CONSTANTÍ A VOL D'OCELL?

La primera campanya general de fotografia aèria a Catalunya va ser realitzada per la força aèria dels Estats Units els anys 1945-1946. Aquest va ser conseqüència de l'acord bilateral entre el govern espanyol i l'americà signat a finals de 1944, l'any abans de l'acabament de la II Guerra Mundial. Aquest vol es coneix com a «Sèrie A». Entre els anys 1956 i 1957 l'exèrcit americà va realitzar un segon vol, conegut com a «Sèrie B». Eren els temps de la Guerra Freda i el coneixement del territori s'evidenciava estratègic. Aquests vols ara es consideren de gran importància per a estudis territorials, històrics i geogrà-

tics, ja que hi queda recollit el territori abans de les fortes transformacions urbanístiques dels anys 60. Conscients d'aquest fet, l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya ha treballat per posar aquesta documentació a l'abast a través d'un web que mostra, amb un sol impacte visual, les transformacions geogràfiques del territori català. És una eina didàctica i de fàcil ús, ideal per al món de l'ensenyament i per a qualsevol usuari interessat en el territori. Trobareu aquesta eina al web «Com era Catalunya? (des de 1945)» <http://betaportal.icgc.cat/canurb/cathistoric.html>

TERRITORI JUJOL

L'Església Parroquial de Sant Feliu Màrtir de Constantí és un dels setze espais que conformen el projecte «Territori Jujol», una iniciativa de la Universitat Rovira i Virgili, amb la col·laboració de la Diputació de Tarragona, que promou una ruta turística pels setze espais més emblemàtics de l'arquitecte tarragoní Josep Maria Jujol repartits arreu del Camp de Tarragona. A l'Església de Sant Feliu s'hi troben diverses obres de gran singularitat, com uns bancs, unes reixes o unes baranes interiors.

Una rajola a l'accés a l'Església indica que aquest és un dels punts inclosos en la ruta. Precisament, un esbós de Jujol, una forma amorfa que representa el dibuix d'un ànec, ha servit per senyalitzar les obres que conformen aquesta ruta. Cadascun dels espais se senyalitza amb un fragment d'aquest dibuix del 1908, l'original del qual el conserva el fill de Jujol al seu arxiu.

EL CARRER DELS PILONS DE CONSTANTÍ

El carrer Jaume I llueix els seus pilons pintats per entitats del poble com el Ball de Diablers de Constantí o l'AMPA Mossèn Ramon Bergadà.

ARTE Y ARTISTAS

ANGEL FONT DE CONSTANTÍ

Después de algunos años en que el público español no ha podido, por circunstancias que no vienen al caso, saborear el arte delicadísimo y la voz hermosa del gran tenor Constantí, nuevamente le tenemos entre nosotros constituyendo su presencia una nota artística de indudable actualidad y que ha de proporcionar íntimo regocijo a los aficionados al *bel canto*.

Dotado de voz espléndida y bien timbrada, con intuición musical y verdadera comprensión del arte lírico, poseyendo escaso caudal de talento e inspiración para dar a las obras que interpreta el verdadero colorido y acentuación dramática, el tenor Constantí, sigue por la despejada senda que el porvenir le brinda, no es difícil asegurar llegará en breve a ocupar uno de los primeros puestos en el mundo musical.

Angel Font y Serra nació en el pintoresco pueblo de Constantí (situado en la provincia de Tarragona y de aquí ha tomado el nombre con que hoy se le conoce en el teatro), el 2 de agosto de 1871. Hijo de una honradísima pero modesta familia y teniendo precisión de auxiliar con su trabajo a sus ancianos padres, Constantí, torciendo su vocación que le llamaba al teatro tuvo que dedicarse al comercio para lo cual vino a Barcelona y aquí con un modesto sueldo trabajó sin descanso hasta que habiendo conseguido su ingreso en el Conservatorio pensionado por la Excm. Diputación se consagró

por completo al estudio de la música en la cual hizo prodigiosos adelantos en escaso tiempo que le valieron calurosas felicitaciones de cuantos en aquella época le escucharon.

Las necesidades perentorias de la vida y el sostén de sus amantes padres le obligaron de nuevo a tener que acudir al trabajo manual y abandonar temporalmente los estudios con tanto aprovechamiento

empezados, hasta que bajo la dirección del maestro don Juan Goulda (hijo), se puso en disposición de debutar en el Teatro Principal de Valencia con el importante *apartado* de *La Hebreá* con la cual obtuvo su primer triunfo y dió su primer paso en el escabroso camino de la celebridad.

Con la ópera *Cavalleria Rusticana* que cantó treinta veces en aquel teatro, consiguió no sólo ser aplaudido y en extremo celebrado, si que también que toda la prensa de aquella capital,

como lo hacemos hoy nosotros, le considerase como una esperanza para el arte.

De Valencia fué contratado para Alicante y allí como en la anterior población consiguió ser en extremo aplaudido e hizo aumentar su creciente reputación artística, con las entusiastas ovaciones que se le tributaron.

De regreso a Barcelona cantó en el Tixolí la *Dolora* de Bretón por espacio de más de cuarenta noches de un modo admirable. ¿Cuándo le volveremos a oír?

ANGEL FONT DE CONSTANTÍ

L'EMPERADOR CONSTANTÍ JA TÉ UNA ESCULTURA

Montserrat Iscla (La Seu d'Urgell, 1956) és l'autora del bust de l'emperador Constantí que s'ha col·locat al capdamunt de l'avinguda Onze de setembre. Iscla és una artista visual dedicada a la pintura i a l'escultura monumental. Treballa amb alumini tallat de gran format i esmaltat al forn, acer corten, bronze i resines d'alt rendiment. Ha participat en diverses exposicions nacionals i internacionals a llocs com Portugal, Bèlgica, Alemanya, Chicago, Madrid, Barcelona, etc. Les seves obres formen part de col·leccions públiques i privades.

LA PRIMERA IMATGE DE CENTCELLES

Formà part dels treballs preparatoris del llibre «Voyage pittoresque et historique de l'Espagne», que el francès Alexandre de Laborde va confeccionar amb un equip d'arquitectes i dibuixants a començaments del segle XIX. Durant la seva estada a Tarragona per dibuixar monuments de la ciutat, algú d'ells va desplaçar-se fins a Centcelles on realitzà

aquest dibuix. A la imatge podem apreciar l'exterior de l'edifici, amb la famosa sala de la cúpula i, a l'esquerra, les arcades dels banys.

El dibuix no va ser finalment escollit per fer-ne un gravat i quedà fora de l'edició impresa del «Voyage pittoresque», l'obra que va donar a conèixer per tota Europa el patrimoni monumental tarragoní. Afortunada-

ment, el dibuix preparatori no es va perdre i avui es conserva a la col·lecció Jacques Doucet de la Biblioteca de l'Institut National d'Histoire de l'Art (INHA), de París (Núm. Ms. 463). Jaume Massó va publicar al núm. 29 dels «Estudis de Constantí» un acurat article on dona més detalls sobre aquest magnífic dibuix.

Maria Aurèlia Capmany a *L'altra ciutat*

La gran escriptora barcelonina, autora d'una nombrosa obra de narrativa, teatre i assaig, en particular sobre l'antifranquisme i el feminisme, recull en una de les seves primeres novel·les, L'altra ciutat, sensacions del paisatge constantinenc tradicional, anterior a la industrialització. Parlem amb una bona coneixedora de la figura de Maria Aurèlia Capmany i la seva relació amb Tarragona.

ENTREVISTA A MARINA CERVERA TERUEL

— Qui és la Maria Aurèlia Capmany? Presenta'ns la seva figura i personalitat. Com la definiries?

Maria Aurèlia Capmany és part de la història i la literatura catalana. És escriptora, pedagoga i política; personalment, però, no puc enfocar això com una trajectòria professional sinó més aviat com un camí personal. Capmany sempre va combinar la seva carrera com a escriptora amb la seva activitat política. A través de la seva obra, llegim una mirada analítica i crítica, llegim una Maria Aurèlia Capmany compromesa amb les llibertats col·lectives i reivindicativa amb els drets de la dona, compromesa amb la seva terra, la seva cultura i la seva llar; llegim una dona forta, agosarada i intrèpida, una dona provocativa, una dona que es proclama, feliçment, a sí mateixa.

— Com va ser que vas treballar aquesta escriptora i la novel·la *L'altra ciutat*?

Va ser gràcies a l'ajuda de l'Anna Gispert, la meva tutora, que em vaig capbussar en aquest viatge. Em va donar moltes referències i em va suggerir, entre d'altres, analitzar *L'altra ciutat*. Capmany em cridava l'atenció per la seva trajectòria feminista, però no en coneixia l'obra. La novel·la em traslladaria a la Tarragona dels anys 50, palparia la meva ciutat a través de la literatura de Capmany: aquesta oportunitat em va emocionar. Reconeixes l'entorn com a propi i, alhora, descobreixes altres elements de la teva ciutat que desconeixes.

«A la tardor, Constantí obté la seva plenitud. El verd de les vinyes és intens, i els pàmpols es vesen pel camí, i les pedres i la terra tenen color d'or vell, amb la pàtina del capvespre. Quan es pon el sol a la tardor es dibuixen ratlles morades en el cel, i les pedres es tornen vermelles. El vi en els cups també és vermell, i tot fa olor de brisa.»

—Maria Aurèlia Capmany, *L'altra ciutat*

— **Quin és l'origen de la novel·la *L'altra ciutat*?**

És fruit d'un retrobament amb la infància. Maria Aurèlia Capmany va visitar per primer cop Tarragona el 1945 amb la seva companya Carme Serrallonga. Malgrat haver nascut a Barcelona, la família de Serrallonga provenia del municipi de Constantí. La novel·la és el reflex dels records que Serrallonga rememorava durant aquesta visita. La novel·la fa èmfasi en la relació entre l'adult i el paisatge, més concretament, en els sentiments que desplega la ciutat natal.

— **Quina seria la trama argumental que vertebrava l'obra i com descriuríeu els personatges principals?**

A través de *L'altra ciutat* coneixem la Rosa, una dona que presenta una identitat dividida entre Barcelona, la seva ciutat natal, i Tarragona, on hi passa els estius amb els seus oncles. Uns anys més tard, Rosa, que ara treballa com a mestra, viatja a Tarragona durant una excursió en la qual visita diferents espais vinculats amb la seva infància. Durant aquestes visites, Rosa es mou entre el present i el record. La senzillesa dels dies d'estiu és un record dolç però, alhora, punxant per a la mirada adulta. Observem la susceptibilitat de Rosa davant de situacions corrents que remouen el passat. Alhora llegim, amb un somriure, els seus records sobre la calidesa de la llar i la vida en família, amb els oncles i cosins. No podem, però, parlar de personatges com a tals ja que no tenen l'autonomia d'un personatge de ficció; més aviat són un ressò dins del record de Rosa. Els personatges són un medi per descobrir el caràcter i les vivències de la protagonista.

— **Com és que la Maria Aurèlia va escriure sobre Tarragona? Quina relació va tenir ella amb la ciutat?**

Parlem de coses diferents. La novel·la reflecteix la relació entre Serrallonga i Tarragona, a través, però, de la paraula de Capmany. Serrallonga li va oferir una mirada alternativa de la ciutat, una mirada càndida i, alhora, melangiosa. Curiosament, la relació entre Capmany i Tarragona va començar després d'haver escrit l'obra. La ciutat va agradar tant a l'autora que es va convertir en la seva segona residència el 1973 quan s'hi establí amb Jaume Vidal Alcover. Primer van residir al Carrer de Pin i Soler i, més tard, al Carrer de les Coques. És aleshores que estableix un vincle amb Tarragona, a la qual feia referència com a *L'altra ciutat*, oposada a la Barcelona cosmopolita, la seva ciutat natal.

— **Quins són els paisatges tarragonins que hi descriu? Quina importància té el paisatge a la novel·la?**

Visitem espais icònics de la ciutat com el nucli antic, la Catedral, les muralles, l'estació de tren, el Serrallo, el Pont del Diable i la necròpolis. Un dels passatges de la novel·la ens convida a una ruta pels paisatges de Constantí, on caminem per vinyes i masos, mentre sentim la campana de l'Església de Sant Feliu. En tot moment, el paisatge té una importància cabdal fins al punt que esdevé el propi protagonista de l'obra. La «protagonista», de fet, és més aviat un canal a través del qual accedir al paisatge tarragoní. M'agrada veure l'obra com un quadre; Capmany és l'artista que, a través de la figura de la protagonista, el llenç, dibuixa els racons de la ciutat.

— **Com és que la Maria Aurèlia introdueix referències a Constantí? Se sap si va estar en aquest poble o en algun mas del terme?**

La novel·la és un reflex de la infància de Serrallonga ja que la seva família materna provenia de Constantí i va

passar-hi part de la seva infància. Paral·lelament, la protagonista de l'obra passa alguns dies a Constantí amb els seus parents. A l'obra, Constantí emergeix com un refugi, un oasi de pau i tranquil·litat; Capmany ens descriu un espai que es manté intacte en paisatge i essència.

— **Quin impacte va tenir la publicació de la seva novel·la? Quina valoració en fas a nivell literari?**

Com que va ser una de les seves primeres novel·les, no tingué l'impacte que reberen les obres posteriors, moltes vinculades a la seva activitat feminista i política. És una novel·la de to líric, intimista i personal, *woolfiana* en molts aspectes. L'autora utilitza el monòleg interior i la sinestèsia per presentar el conflicte intern de Rosa. No podem parlar d'un argument lineal i sòlid; l'argument i els personatges prenen forma de record i, consegüentment, estan impregnats de subjectivisme; Capmany ens capbussa en un viatge emocional que barreja el paisatge i el sentiment; llegim impressions i sensacions en un diàleg constant amb el passat.

— **Quina vigència consideres que té avui dia la figura i l'obra de la Maria Aurèlia Capmany?**

Maria Aurèlia Capmany ha esdevingut tot un referent literari, feminista i polític. La seva obra, llavors transgressora, és un text de referència en el context actual. Capmany va créixer en un entorn catalanista i culte. Durant la dècada dels 40, va participar en activitats clandestines i més endavant va passar a formar part del Partit Socialista de Catalunya. Quan pensem en Capmany, doncs, no només ens ve al cap la seva herència literària, sinó que la seva figura emergeix com a manifest polític i feminista.

Marina Cervera

Marina Cervera Teruel és graduada en estudis anglesos per la Universitat de Barcelona i ha completat el màster del professorat a la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment, treballa com a auxiliar de conversa a diverses escoles bilingües d'Alberta, al Canadà. Durant els estudis de batxillerat, va realitzar el treball de recerca sobre *L'altra ciutat*, analitzant el paisatge tarragoní i proposant una ruta literària basada en l'obra. Recentment, arran del centenari del naixement de Maria Aurèlia Capmany, ha escrit un article sobre *L'altra ciutat* al *Diari de Tarragona*. La seva vocació per la literatura l'ha portat a guanyar diversos premis literaris de narrativa breu. És guanyadora del premi de prosa del VIII Certamen Literari Antoni Vilanova de la Universitat de Barcelona i ha estat finalista en el IX Premi literari de Constantí «Relats de joventut».

«Constantí és quiet. Pels seus carrers roden carros plens de raïm, o d'avellanes encara amb la seva clofolla verda. Les portes són sempre obertes, i el portal és fosc, i sol fer olor de brisa.»

—Maria Aurèlia Capmany,
L'altra ciutat

No sabem del cert quan es crea el poble de Constantí ni per què es coneix avui dia amb aquest nom. Aclarim dubtes i certeses amb un dels investigadors que millor coneix l'evolució històrica del nostre terme.

Sobre els orígens de Constantí

ENTREVISTA A FRANCESC RODRÍGUEZ MARTORELL, ARQUEÒLEG

— ***Quan es va fundar el poble de Constantí?***

Actualment, i amb les dades científiques que tenim, no podem saber ni quan es crea el poble ni per què es coneix avui en dia amb el nom de Constantí. Tradicionalment les historiadores que s'havien dedicat a estudiar les fundacions dels diferents pobles del Camp de Tarragona havien utilitzat les denominades «cartes de població» per tal de fixar el tret de sortida. Aquests documents els atorgava el senyor que havia conquerit les terres i servien per formalitzar el trasllat de famílies a zones despoblades, a canvi de pagar unes rendes o impostos fixats pel propi senyor. En el cas de la vila de Constantí, la carta de població data del 30 d'abril de 1159.

Ara bé, avui en dia sabem que aquests documents no són més que escrits emesos pel propi sobirà (en aquest cas l'Arquebisbe de Tarragona, Bernat Tort) qui intentava regularitzar una situació «al·legal» ja existent. És a dir, el text denota que la gent a qui va dirigida aquesta carta ja residia amb anterioritat dins d'aquelles terres. Per la força de les armes i mitjançant la conquesta del Camp de Tarragona, el senyor arquebisbe s'havia fet amb el control de la propietat, però calia regularitzar la situació d'aquella gent que ja ocupava aquell terme. Entenem, doncs, aquest document d'abril del 1159 més aviat com un contracte on s'exemplifica la titularitat de la terra (el terme de la vila de Constantí), la situació de les famílies que habitaven allí (la seva regularització dins del nou sistema fiscal imperant) i les prestacions que havien d'aportar per viure-hi a l'empara i amb la seguretat que teòricament oferia el propi senyor

MAS DELS FRARES

Un mur de la villa romana del Mas dels Frares, objecte d'una propera intervenció arqueològica. Al fons, el poble de Constantí.

arquebisbe. Exacte! és aquell sistema que tradicionalment a l'escola ens han ensenyat com a Feudalisme. Per tant, el poble de Constantí ja existeix, amb total seguretat, abans de la data fixada en aquell document, però es «legalitza» o «s'oficialitza» a partir d'aquell 30 d'abril de 1159. Per cert, aquest any es compleix el 860 aniversari!

— *A l'època dels romans existia el poble de Constantí? Què hi havia exactament al terme de Constantí en època romana?*

El període en el qual l'Imperi Romà dominava quasi tota la ribera de la Mediterrània, al terme de Constantí documentem un conjunt de parcel·lacions de terres ben organitzades i delimitades per camins i vies: el carrer Major o el camí ral de Montblanc, a prop de Centelles, són una bona mostra d'aquests camins o vies romanes fossilitzades al terme i que han arribat fins als nostres dies. També trobem les anomenades vil·les romanes, que no només eren les cases de rics propietaris i personatges destacats de Tarraco, les quals acollien banquets o

«Jo mateix ho he sentit més d'una vegada. L'àvia i la mare m'explicaven històries que semblaven com si la mateixa Helena, la mare de Constantí, es passegés per les Forques, mirés al cel i, tot veient una creu, decidís fundar el poble de Constantí en el turó del Llentisclell. Sempre ens han agradat aquestes narracions, ens fan sentir més que un poble corrent.»

«Des de molt antic ha existit una tradició popular, una llegenda, que vinculava l'origen del poble amb el nom de l'emperador romà. Exemples d'aquesta relació apareixen, fins i tot, en els diferents segells que es conserven dels documents municipals, a l'escut i a la bandera, a la façana de l'església o a l'entrada de l'Ajuntament.»

celebracions, amb espectaculars mosaics i banys amb múltiples piscines, sinó que també incorporaven la terra del voltant, que era utilitzada per extreure una producció agrícola venuda posteriorment a la ciutat o a la pròpia capital de l'Imperi.

Al terme en tenim documentades un important nombre, gràcies a les feines de prospecció que han fet eminents arqueòlegs com Lluís Papiol, entre d'altres. Les més famoses són, sense cap mena de dubte, la vil·la de Centcelles, Patrimoni de la Humanitat (UNESCO) o la vil·la del Mas dels Frares, a l'actual celler experimental de la Universitat Rovira i Virgili. Aquest any, a més, amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Constantí, comencem un projecte d'excavacions quadriennal per a descobrir els seus espectaculars banys, molt desconeguts entre la població de Constantí.

Per tant, el poble de Constantí com a tal no existiria en època romana. Ara bé, per a poder-te respondre a la pregunta de si aleshores podria trobar-se l'embrió del que després coneixerem com a Constantí, primer hauríem d'excavar arqueològicament l'indret on creiem que es situaria aquest primigeni establiment: a l'entorn de l'actual ermita de Sant Llorenç. Aquesta ermita, propera a la vil·la del Mas dels Frares, és un Bé Cultural d'Interès Local (BCIL, tal i com es fa menció al POUM) i necessita una intervenció urgent per tal de poder conservar el poc que ens queda d'aquell passat oblidat.

És interessant destacar que, tal i com dèiem anteriorment amb la carta de població, el nom que surt en la documentació del municipi no és Constantí, sinó Vila de Constantí. Recentment hem plantejat una hipòtesi que podria traçar l'evolució del propi municipi de Constantí,

segons la qual aquells municipis que incorporen en la seva documentació medieval el terme «Vila» fan referència al fet que a l'entorn o sobre d'aquells municipis existirien antigues restes romanes. Sabem que, al final de l'Imperi Romà, aquestes vil·les romanes de què parlàvem comencen a perdre la seva funcionalitat com a indret on celebrar banquets i/o descansar de la ciutat. Els propietaris de les terres mantenen la seva titularitat, però prioritzen la producció agrícola en detriment de mantenir les luxoses cases de camp. En aquest moment, dins d'aquestes grans propietats romanes, i després visigòtiques, comencen a agrupar-se famílies camperoles que treballen les terres del senyor, tot formant petits agrupaments de cases que esdevenen «llogarets». Com anomenaríem aquests petits poblats que es trobaven dins de l'antiga vil·la d'un ric propietari? Doncs això, Vil·la del «nom del propietari». D'aquesta manera trobem noms de pobles com Siurana en la documentació medieval com a Villa Sevariana, Vilabella com a Villa Abella, Masllorenç com a Mansi (diminutiu de vila) Lorens, Vilacolom com a Villa Columbí, Vilobí com a Villa Albini, etc.

És una hipòtesi que estem considerant i que caldrà contrastar científicament amb futures excavacions dins del terme. És a dir, podríem resseguir el fil de la Història que enllaça el passat romà fins als nostres dies. Es podria plantejar, doncs, que el nom de Vila de Constantí es retrotreu de Vil·la de Constantí, la propietat d'un ric senyor que es diria Constantí. A més, el nom originari en època medieval de la Selva del Camp era Silva Constantina, és a dir, «el bosc de Constantí». Per tant, aquest ric propietari també tindria terres entre la Selva i Constantí.

Ara bé, no només l'emperador Constantí es deia Constantí a l'Imperi Romà, era un nom bastant comú a l'època

EL SEGELL DE CONSTANTÍ

Els segells dels documents municipals permeten veure l'evolució iconogràfica del personatge. Constantí apareix sempre muntant a cavall, però la vestimenta canvia segons les èpoques i les modes: amb capa o sense, amb escut o sense, amb casc o amb corona de lloçer, amb llança o amb espasa, etc. A la dreta, el veiem en versions tretes de documents dels anys 1876, 1921, 1938 i 1983.

i tenim documentades moltes inscripcions arreu del món romà que fan referència a persones que es diuen d'aquesta manera, esclaus i lliures, rics i pobres, etc. Era un nom tan comú que fins i tot a la mateixa Necròpolis Paleocristiana de Tarragona, sota la Tabacalera, en tenim una que fa referència a un tal Constantí que morí pels volts del segle v dC.

— *L'emperador Constantí va estar alguna vegada al nostre terme municipal o a Tàrraco?*

Des de molt antic ha existit una tradició popular, una llegenda, que vinculava l'origen del poble amb el nom de l'emperador romà. Exemples d'aquesta relació apareixen, fins i tot, en els diferents segells que es conserven dels documents municipals, a l'escut i la bandera, a la façana de l'església o a l'entrada de l'Ajuntament. La notícia més antiga que tinc registrada la trobem en el llibre *Libro de las grandezas y cosas memorables de la Metropolitana, Insigne y Famosa ciudad de Tarragona* escrit per l'eminent Lluís Pons d'Icart l'any 1572, on es planteja com a pretext d'una possible romanitat de Centcelles que el poble del costat es deia com l'emperador.

Jo mateix ho he sentit més d'una vegada. L'àvia i la mare m'explicaven històries que semblaven com si la mateixa Helena, la mare de Constantí, es passegés per les Forques, mirés al cel i, tot veient una creu, decidís fundar el poble de Constantí en el turó del Llentisclell. Sempre ens han agradat aquestes narracions, ens fan sentir més que un poble corrent. Ja se sap, «una església com la catedral». Però la tradició popular, la llegenda, no deixa de ser això. La realitat científica ens diu que ni l'emperador Constantí, ni cap membre de la seva família, mai van estar al nostre terme municipal ni a la Península Ibèrica. No existeix cap base científica que pugui recolzar aquest argument. El nom no fa la cosa.

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT FELIU, DE CONSTANTÍ

Relleu dedicat a l'emperador
Constantí, a la façana barroca de
l'Església Parroquial de Constantí
(s. XVIII).

L'EMPERADOR CONSTANT

Els arqueòlegs de l'Institut Arqueològic Alemany van considerar en el seu moment que el fill de Constantí I el Gran, el també emperador Constant, hauria pogut haver estat enterrat a la cripta del monument de Centcelles. Aquella hipòtesi ha perdut vigència amb el pas dels anys en no haver-se trobat a la cripta evidències de cap enterrament ni presentar les característiques d'un espai funerari. Tot apunta que cap membre de la família imperial constantiniana hauria tingut res a veure ni amb Centcelles ni amb el poble de Constantí.

L'emperador Constantí estava més preocupat en mantenir l'imperi cohesionat i en crear, sobre l'antiga ciutat de Bizanci, la Nea Roma (Nova Roma), més coneguda com a Constantinoble (Istanbul).

— *Quina relació té l'emperador Constantí amb el monument de Centcelles?*

Devem molt i molt a l'Institut Arqueològic Alemany (IAA) i, sobretot, a investigadors com Theodor Hauschild i Helmut Schlunk. Ells van apostar per fer-se càrrec del jaciment als anys 50, de la seva excavació, restauració i adequació. Sense aquests treballs qui sap com estaria avui en dia Centcelles...

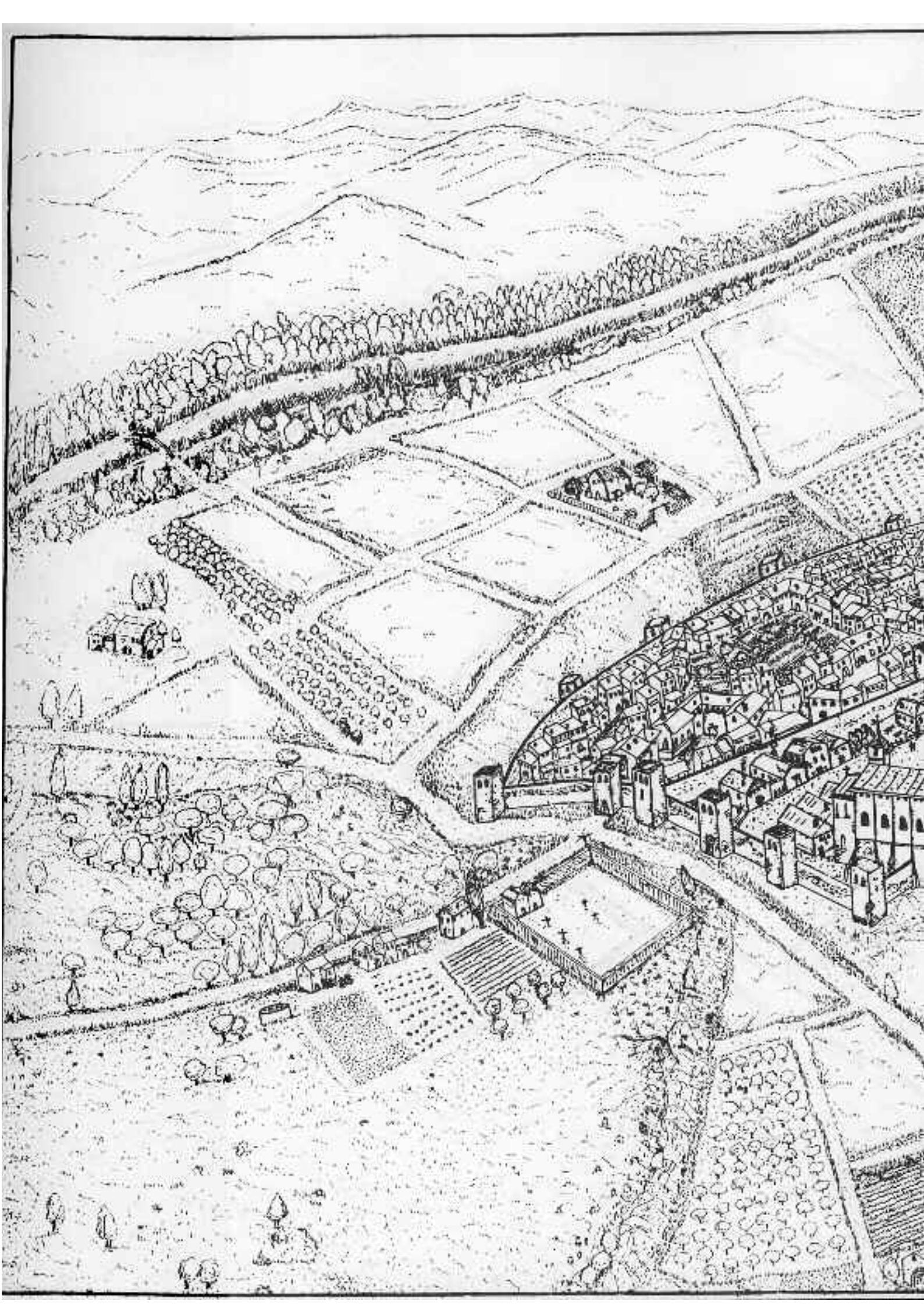
Una vegada excavat part del monument i amb la restauració i descripció de les diferents escenes del mosaic de la cúpula fetes, calia donar una interpretació versemblant al conjunt. Foren ells els primers en decantar-se cap a una interpretació del monument com a una vil·la amb mausoleu de mitjans del segle IV dC, i també foren ells qui incorporaren la figura de l'emperador Constant com la persona enterrada en la famosa cripta de la sala de la cúpula. Aquest Constant (Flavi Juli Constant), tercer fill de Constantí el Gran, va morir durant els combats contra el seu enemic-usurpador Magnenci a prop de l'actual Elna (Catalunya Nord, França), l'any 350 dC. La idea propo-

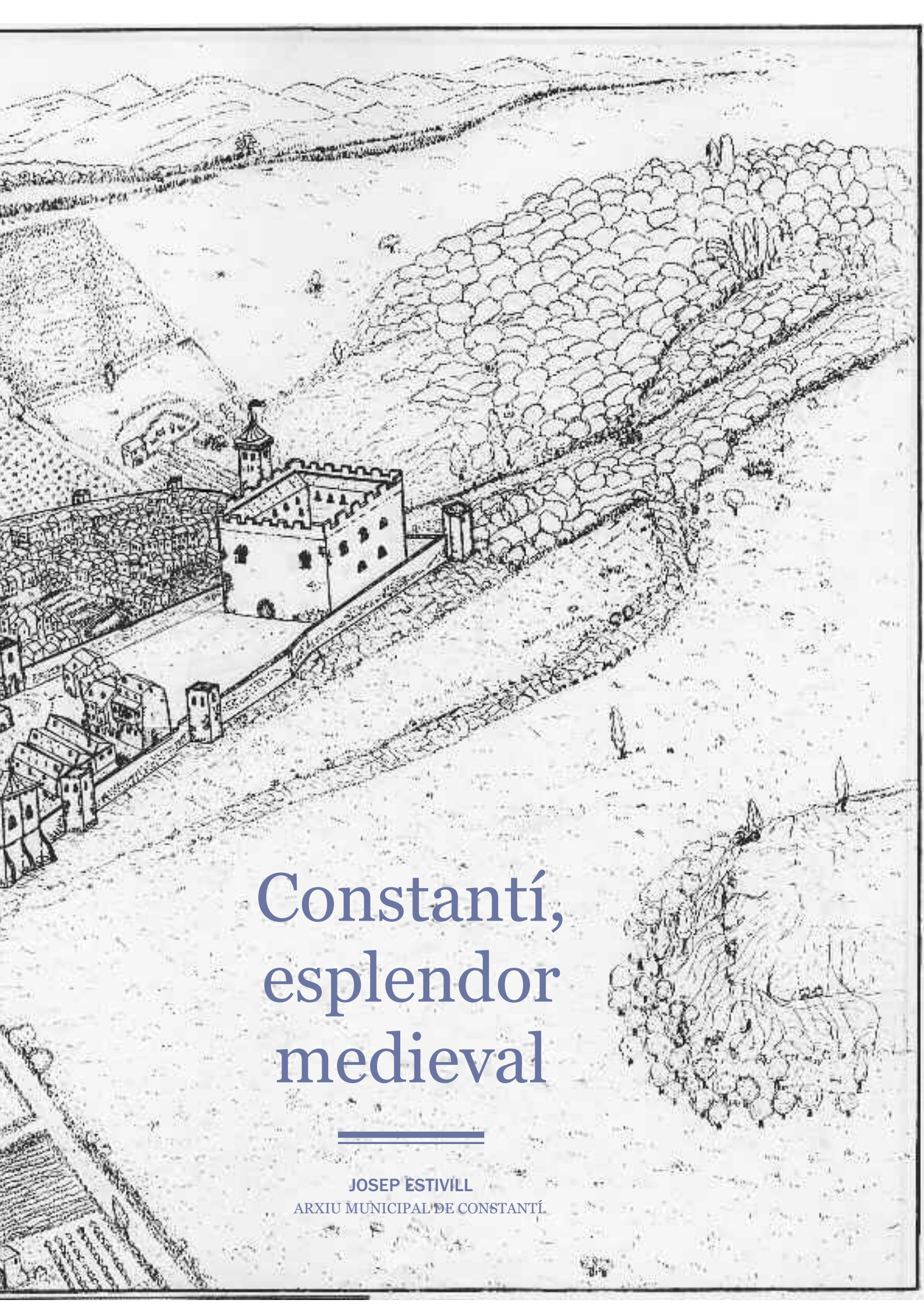
sada pels investigadors alemanys era que el rival vencedor hauria erigit un mausoleu «imperial» en l'espai on actualment es troba Centcelles, amb un programa decoratiu musivari que justificava i vinculava la família imperial constantiniana amb la seva pròpia persona.

Ara bé, com tots sabem, aquesta interpretació ha anat perdent força des dels anys 90 enfront d'altres interpretacions, fent-se cada vegada més impossible d'entendre. La «cripta» de la sala de la cúpula no és una cripta funerària, i molt menys una cripta de la família imperial constantiniana. No té cap sentit que després de la batalla d'Elna, un usurpador al tron de l'Imperi Romà decidís traslladar el cos més enllà dels Pirineus, fins a una ciutat de segon ordre com era Tarraco en aquell moment, per tal d'enterrar un emperador. Tampoc té sentit que disposessin les despulles d'un emperador dins d'un sarcòfag amagat en una cripta d'una vil·la, ja que els grans sarcòfags romans sempre es feien per ser vistos (amb tot luxe d'imatges i representacions).

No. Ni l'emperador Constantí ni el seu tercer fill Constant tenen cap relació amb Centcelles, ni amb Constantí. És més, ara sabem que el propi monument de Centcelles va ser construït 50 anys més tard del que ens pensàvem i, per tant, hem de situar l'edificació del monument i els mosaics de la cúpula a partir del segle V dC.

Constantí, esplendor medieval

JOSEP ESTIVILL
ARXIU MUNICIPAL DE CONSTANTÍ

TORRE DEL CARRER SANT VICENÇ

És una de les torres de la muralla més ben conservada. Segons un gravat dibuixat amb motiu de la Guerra dels Segadors, la muralla de Constantí tenia una dotzena de torres defensives com aquesta.

MAQUETA DE LA MURALLA

Recreació feta en pedra, al Parc de la Muralla. S'hi distingeixen el recinte clos de la Vila de Dalt, per a ús senyorial, amb el castell i l'església; i la Vila de Baix o de Copons, també tancada amb muralla, per a ús de la resta d'habitants.

INTRAMURS

TORRE ABALUARDADA

A les Escales del Morrot tenim una de les torres. La disposició en forma de baluard es considerava més resistent contra els atacs.

PLAÇA DE L'HOSPITAL

El tram més llarg de muralla que es conserva. L'estructura es va reaprofitar com a paret mestra en algunes cases, que van obrir-hi finestres i portes. En un extrem, al lloc que actualment ocupa la Biblioteca, hi havia l'Hospital de Sant Roc, fundat al segle XIII, que en la darrera etapa regentava una comunitat religiosa femenina. Per això, popularment la Plaça de l'Hospital es coneixia com el Corredor de les Monges.

PARC DE LA MURALLA

És un dels punts clau. Una torre cantonera marca el punt de gir de la muralla del Carrer de Sant Pere que inicia el tram de pujada pel Carrer de Sant Vicenç, on trobem una altra de les torres que es conserven en l'actualitat. En un dels carreus de la torre del Parc de la Muralla encara si'hi pot veure la lletra grega tau, el símbol del domini jurisdiccional de l'arquebisbe de Tarragona.

ELS PORTALS

L'entrada i sortida de la vila es feia a través dels portals. No es conserven en l'actualitat, però tenim el seu emplaçament: el Portal de la Selva, al Carrer de les Creus; el Portal Nou, al Carrer Major; la Portella, al Pas-satge Lluís Maria Xirinacs; i el Portal de Reus, al Carrer de Sant Pere.

EXTRAMURS

PONT DE LES CAIXES

El Pont de les Caixes és un aqüeducte construït a l'època romana, però en temps medievals és va fer recreïxer en alçada, per poder impulsar l'aigua fins al Molí de Constantí.

ELS MOLINS

Es conserven tres molins hidràulics construïts a l'època medieval i que estan en funcionament fins al segle xx. A l'esquerra, els molins de Constantí i Paperer, amb els escuts dels respectius propietaris, l'arquebisbe de Tarragona i la comunitat religiosa d'Escaladei. En aquesta pàgina, la Sèquia dels Molins, amb el Molí de Reus al fons.

ERMITA DE SANT LLORENÇ

Molt proper al Camí de Sant Llorenç es conserva un mur de l'antiga Ermita de Sant Llorenç. S'especula que en aquesta zona hi havia el primitiu poblament de Constantí, abans que es traslladés a l'actual emplaçament.

CAMINS I CRUÏLLES

En una cruïlla de camins entre el Camí de Sant Llorenç i el d'Almóster hi havia una creu de terme, la coneguda com a Creu de Salom. Fa uns anys encara se'n conservava el basament de pedra. Avui, un rètol indica l'indret on es trobava. D'altra banda, el Camí de la Selva formava part també del Camí de Sant Jaume: els qui l'agafaven podien arribar fins a Santiago de Compostela i visitar la tomba de l'apòstol.

EL MAS DE CAVALLÉ

El Mas de Cavallé es va construir al segle xv i compta amb una imponent façana de començaments del xvi. És un dels masos més antics i més ben conservats que tenim. A la portalada llueix un escut dedicat al senyor de la casa.

ON SÓN EL CASTELL I L'ESGLÉSIA?

No es conserven actualment. Al segle xvii, durant la Guerra dels Segadors, van quedar molt malmesos per les bombes i, en acabar, el general de les tropes hispàniques, Juan de Garay, en va ordenar la completa demolició. En l'ordre pesava també la voluntat política que Constantí no tornés a ser mai més plaça forta.

DOSSIER

**«Centcelles,
el nostre objectiu»**

PILAR SADA

CONSERVADORA DEL MNAT I COORDINADORA DEL PROJECTE

«Centcelles, el nostre objectiu». Un projecte de col·laboració entre el patrimoni i l'educació, consolidat

«**C**entcelles, el nostre objectiu» és un projecte educatiu i de participació ciutadana envers el patrimoni, impulsat i coordinat pel Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) en col·laboració amb l'Ajuntament de Constantí, que compta amb el patrocini de l'empresa Repsol i la participació de tots els centres educatius de Constantí: Escola Centcelles, Escola Mossèn Ramon Bergadà, Institut de Constantí i Col·legi Turó, l'Escola Municipal de Música (des del curs 2017-2018) i la col·laboració de l'Arxiu Municipal de Constantí.

Els seus principals objectius són:

- Introduir noves formes d'accés al coneixement de l'època romana a partir d'un monument clau de Constantí, el Conjunt monumental de Centcelles, que és Patrimoni Mundial.
- Plantejar una experiència de participació ciutadana envers el patrimoni històric i cultural més proper, amb l'objectiu d'implicar els joves en el seu coneixement, valoració i difusió.
- Fomentar entre els participants el treball cooperatiu que faciliti el desenvolupament d'actituds de respecte, valoració i defensa del patrimoni a través del seu coneixement i l'aprehensió.
- Treballar a partir de les noves tecnologies.
- Incentivar propostes per al coneixement de Centcelles, que puguin ser utilitzades per la comunitat educativa i per la societat en general.

- Aprofundir en la recerca didàctica de la Història i plantejar propostes d'innovació educativa.

Entre els aspectes metodològics es poden destacar la inclusió de Centcelles ens els projectes educatius dels centres escolars de Constantí; la realització d'un treball cooperatiu (a l'aula, inter centres i de l'equip professional); la formalització d'un projecte multidisciplinari, vinculat a diferents àrees educatives, en funció de la proposta; la utilització de les noves tecnologies i la realització dels treballs amb una finalitat pràctica.

El desenvolupament del projecte es realitza dins d'un grup de treball en el qual hi estan representats tots els centres i institucions participants, coordinat pel MNAT, amb una dinàmica participativa i en contínua avaluació.

Iniciat durant el curs 2012-2013, el projecte ha comptat amb la participació de més de 1000 alumnes, 30 docents, els responsables d'Educació de l'Ajuntament de Constantí i l'equip del MNAT.

El projecte "Centcelles, el nostre objectiu" parteix del convenciment de la importància d'incloure la població en les polítiques de conservació i dinamització del patrimoni arqueològic, de la necessitat i de la responsabilitat d'aprofundir en la innovació i la recerca didàctica per a la transmissió del coneixement històric i del valor que l'aprenentatge de la Història té per a la construcció d'una ciutadania amb criteri propi, que tingui una visió crítica de la seva pròpia identitat i que la pugui contextualitzar en un món global.

A la pàgina anterior, la imatge del projecte i la coberta del catàleg de l'exposició «El fil de la Història». En aquesta pàgina, exposició «El fil de la Història».

Amb motiu de la seva cinquena edició, el projecte es va formalitzar en una proposta expositiva, «El fil de la Història», que recollia els treballs realitzats en aquella edició, així com la metodologia de treball i les diferents propostes realitzades des de l'inici del projecte, que es pot consultar al catàleg digital «El fil de la Història. Centcelles, el nostre objectiu: un projecte educatiu per a compartir»: <https://goo.gl/CK6TZu>

L'any 2014 «Centcelles, el nostre objectiu» va rebre el Premi Didascàlia, a experiències docents, concedit en la XXII edició dels Premis Auriga. L'exposició «El fil de la Història» va rebre el Premi Musa 2017 a exposicions sobre el món antic; i el projecte del curs 2017-2018 «Vèncer a Olímpia! Celebrem uns jocs... a la grega», va rebre el Premi Auriga Fuscus, que atorga el Consell Esportiu del Tarragonès.

El projecte «Centcelles, el nostre objectiu» curs 2018-2019.

Per al curs 2018-2019 el projecte va partir, com sempre, del conjunt monumental de Centcelles, aquesta vegada centrant-se en un dels elements que formen part de la iconografia del mosaic que decora la cúpula de l'estança central del monument: la representació de les estacions.

A partir d'aquest element ens vam plantejar com a eix vertebrador del projecte el tema «Mesurar el temps».

En un moment en el qual els canvis en la percepció i en la concepció sobre el temps són molt evidents, en el que l'acceleració, o la sensació d'acceleració i d'inèrcia imparable ens afecta d'una manera especial, fer un apropament al concepte de temps, en totes les seves vessants, vam creure que era una proposta útil, suggeridora i formativa.

Una mirada global sobre un tema que ens convida a reflexionar sobre aspectes tan diversos com la seva percepció, la seva representació, la seva memòria, la seva organització, el seu ús. Partint del coneixement i l'estudi de qüestions tan diverses com el temps i la natura, el temps i la ciència, el temps i la tecnologia, el temps físic, el temps filosòfic, el temps i la mitologia, el temps i l'art – en l'escultura, en la pintura, en la música, en la dansa, en la literatura, en el cinema...–, el temps i la llengua –les paraules per definir-lo, les dites sobre el temps, els sistemes per calcular el temps (calendars...), els objectes per mesurar el temps (clepsidres, quadrants solars, rellotges...), el temps de treball / el temps de l'oci, el registre del temps –el temps passat, el temps present, el temps futur–, el temps i les comunicacions: el «temps real»...

Partint, doncs, de la representació de les estacions en el mosaic de la cúpula i del coneixement del conjunt monumental de Centcelles, es va plantejar un treball sobre les estacions que va permetre introduir molts conceptes importants i útils en l'estudi de l'astronomia, la geografia, les ciències naturals..., així com desenvolupar un treball multidisciplinari a l'entorn del concepte del temps, des d'àrees tan diverses com el coneixement històric, la tecnologia, les arts, la llengua, etc.

El conjunt de projectes desenvolupats han estat:

- «El nostre temps», treball realitzat per l'alumnat de 5è d'Educació Primària de l'Escola Centcelles. Una proposta pluridisciplinària, treballada des de totes les matèries curriculars i que s'ha articulada a partir de la tria de notícies diàries que els alumnes han anat escollint durant tot el curs i que han treballat i comentat.

- «Viatge al passat», proposta de l'alumnat de 5è

Dalt, a l'esquerra, una de les sales de Centcelles amb part dels participants en la Jornada de Presentació del projecte del curs 2018-2019 i l'exposició dels treballs realitzats. Dalt, a la dreta, formalització de la càpsula del temps. En la imatge, el director de l'Escola Municipal de Música col·locant la informació sobre la construcció del metrònom.

d'Educació Primària de l'Escola Mossèn Ramon Bergadà. Un treball centrat en el llenguatge cinematogràfic, amb la realització d'una pel·lícula que recull la història de Centcelles partint de l'actualitat, en un «viatge» al passat.

- «La línia del temps», projecte de l'alumnat de 1r d'ESO del Col·legi Turó. Amb la creació d'una línia del temps, des de l'inici de la humanitat fins als nostres dies, a partir d'una selecció de 100 esdeveniments rellevants, escollits i treballats per l'alumnat.

- «Els enigmes del temps», proposta de l'alumnat de 3r d'ESO de l'Institut de Constantí. Un treball formalitzat en un «*escape room*» –instal·lat a l'edifici de les Escoles Velles de Constantí– dedicat al temps, per al qual s'han ideat la història i els enigmes a resoldre per poder sortir de l'espai.

- «La música és temps!», treball de l'Escola Municipal de Música, amb la construcció d'un metrònom.

Per al desenvolupament dels diferents treballs, a més de les visites i les activitats realitzades a l'entorn del conjunt monumental de Centcelles, s'han organitzat d'altres activitats entorn al patrimoni, lligades a cadascuna de les propostes: visita al Museu de Badalona i realització del taller «Els déus amagats del calendari» per l'escola Centcelles; visita al Museu del Cinema de Vilallonga del Camp i realització del guió i dibuix d'una pel·lícula de cine Ní, per l'escola Mossèn Ramon Bergadà; visita a la Vila dels Munts i realització del taller «Us portem a l'hortus!» per l'Institut de Constantí, en el que es van treballar els aspectes mitològics i naturals del pas del temps i de les estacions en el món romà.

El projecte ha confluït en la realització d'una «càpsula

del temps», que es va dipositar al conjunt monumental de Centcelles en la «Jornada de presentació del projecte», que va tenir lloc al Conjunt Monumental de Centcelles el 14 de maig passat. Aquesta «càpsula del temps» està conformada per objectes i materials relacionats amb el projecte «Centcelles, el nostre objectiu» amb el conjunt monumental de Centcelles i amb els treballs realitzats durant el curs 2018-2019, continguts en una capsula fabricada amb polipropilè –material derivat del petroli, que es fabrica a la refineria de Tarragona i que el MNAT utilitza per a l'emmagatzematge del material arqueològic. L'objectiu d'aquesta càpsula del temps és deixar per al futur objectes i reflexions realitzats pel conjunt de participants en el projecte.

«Centcelles, el nostre objectiu» es planteja com un projecte de futur en el qual els centres educatius de Constantí puguin tenir, en un element patrimonial proper i de primer ordre com és el conjunt monumental de Centcelles, una eina per a la formació i l'aprenentatge a partir de propostes de treball innovadores. Al mateix temps es treballa amb la voluntat de fer del Patrimoni i del coneixement històric una eina de desenvolupament i de formació, desenvolupant un projecte de participació ciutadana i d'implicació en la recerca, coneixement i difusió d'un patrimoni que és de tothom i que té, en aquest ús i complicitat, la seva raó de ser.

Per a més informació: <https://www.mnat.cat/centcelles-el-nostre-objectiu/>

MARIA JOSÉ JUNCOSA BOLUDA I PASCUAL BIRLANGA QUILES
TUTORS DE 5è D'EP DE L'ESCOLA CENTCELLES

Què és una línia del temps?

Aquest curs, com cada any que els alumnes passen per 5è, s'ha portat a terme el projecte Centcelles, un projecte molt interessant que transporta els nostres alumnes a l'època dels romans i els apropa a les restes romanes i a la història del seu entorn més proper, com és la Vil·la de Centcelles.

Aquest curs el projecte ha estat dedicat a descobrir la línia del temps i com la successió dels fets històrics ha afectat al nostre present, tot allò partint del mosaic de la cúpula central de la vil·la, on es representa el pas del temps.

Per situar-nos, vam començar fent la nostra pròpia línia del temps per entendre com tot s'emmarca dins d'una època i com s'han de situar fets dins de la història. Va ser molt divertit i motivador conèixer la vida dels nostres companys!!!

Aprofitant aquesta percepció sobre el nostre temps, vam descobrir uns jocs (TIME LINE) en els quals s'havien d'ordenar fets i personatges històrics. Jugant-hi ens vam adonar de com de petita és la nostra història personal dins de totes les etapes que han transcorregut al llarg del temps.

Aquests jocs van fer interessar-nos per diferents personatges de diferents èpoques, com Hipòcrates, Aulo Corneli Celso, Apolodoro de Damasc o Leonardo da Vinci entre d'altres. Especialment ens va cridar l'atenció Leo-

nardo da Vinci, del qual vam decidir construir alguna reproducció dels seus invents.

Entre tantes activitats diverses que ens introduïen en diferents èpoques de la història, vam descobrir com els romans feien l'acta diürna, que va ser una eina que feien servir per donar les notícies i les informacions al poble. En aquell moment vam decidir fer la nostra pròpia acta diürna amb un recull de totes les notícies que ens podien semblar interessants del curs.

Les línies del temps i les diferents èpoques de la història han conduït tot el nostre curs. Hem treballat la prehistòria i com les primeres representacions pictogràfiques ens explicaven la seva realitat, hem treballat els egipcis i les seves piràmides i símbols més importants, i ens va agradar tant que fins i tot ens vam disfressar d'egipcis i vam escriure en papirs reals utilitzant l'alfabet egipci.

Com no podia ser d'una altra manera, també hem fet diferents sortides que ens han ajudat a avançar en el coneixement de la cultura romana, com la sortida al Museu de Badalona a conèixer la ciutat de Baetulo. I vam gaudir molt de Tàrraco Viva, una sortida que els alumnes de 5è fan cada any aprofitant aquest projecte i que és molt atractiva i interessant.

Ara només ens queda guardar els nostres records perquè les generacions futures els trobin i puguin treure les seves pròpies conclusions tal i com hem fet nosaltres.

Pàgina de l'esquerra, imatges del taller de Terenci Càndid i de la realització de la catapulta. A dalt, un collage amb la línia del temps. A baix, fotos del Carnaval i de la sortida a Badalona.

MONTSERRAT LECHA I CARLOS PÁEZ
MESTRES/TUTORS DE L'ESCOLA MN. RAMON BERGADÀ

Viatge al passat. El treball del temps a través del cinema

Durant aquest curs, l'alumnat de 5è ha participat en el projecte «Centcelles, el nostre objectiu» que, en l'edició d'enguany, s'ha centrat en el treball del temps. Aquest projecte és fruit de la col·laboració entre els diferents centres educatius de Constantí juntament amb el MNAT, Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.

El projecte respon al compromís per part de tots els participants de dur a terme una proposta construïda a partir d'un treball cooperatiu i transversal, amb uns objectius educatius i de participació ciutadana centrats en el patrimoni, en el seu ús i en la seva significativitat.

Per fer això, ens plantegem els següents objectius transversals:

- Facilitar el coneixement d'un monument clau de Constantí, que és Patrimoni Mundial, per tal d'aprendre a valorar-lo, protegir-lo i conservar-lo.
- Plantejar una experiència de participació ciutadana

envers el patrimoni històric i cultural més proper, amb l'objectiu d'implicar els joves en el seu coneixement, valoració i difusió.

- Facilitar un treball cooperatiu entre els participants, que permeti el desenvolupament d'actituds de respecte, valoració i defensa del patrimoni a través del coneixement d'aquest.

- Treballar a partir de les noves tecnologies.

I uns objectius més concrets:

- Comprensió del temps cronològic: identificació de la durada, simultaneïtat i successió d'esdeveniments històrics.

- Ús de diferents fonts històriques (orals, documentals, materials) per contrastar informacions sobre un mateix esdeveniment i obtenir elements per explicar les accions humanes.

- Anàlisi de l'evolució d'algun element patrimonial de l'entorn proper mostrant-hi respecte.

Per dur-lo a terme vam seguir el següent itinerari.

- Visita a Centelles per conèixer el conjunt monumental més en profunditat. Va ser una gran experiència i, gràcies a aquest viatge, ens vam inspirar per fer la pel·lícula.

- Realització de línies del temps:

- Un dia de la nostra vida.

- La de la nostra vida. Vam preguntar als nostres familiars per tal de recopilar informació.

- La de Centelles, la més complicada. Vam recopilar la informació emprant els ordinadors i consultant la web del museu i d'altres pàgines web fins a aconseguir totes les dades necessàries.

- Visita al Museu del Cinema de Vilallonga del Camp, on vam fer un recorregut per la història del cinema: les diferents càmeres del passat, com eren els cartells i com s'enregistraven les pel·lícules abans. Per finalitzar, vam fer un taller d'animació on vam poder dibuixar en una cinta de paper una seqüència d'imatges que es miraven en un aparell anomenat «Zoòtrop» i vam entendre la importància de seguir un ordre cronològic.

- Realització d'una pel·lícula fent un recorregut pels moments històrics de Centelles. Per fer-ho vam seguir el següent procés.

- L'alumnat va elaborar guions amb unes indicacions que vam acordar entre tots: uns nens van a la

vil·la de Centelles i allà es troben amb algú que els explica què és. Es van acordar els moments històrics a partir de les línies de temps que havíem fet i vam decidir amb quins personatges es podrien trobar i posteriorment es va seleccionar el que s'adaptava millor a les nostres possibilitats.

- Posteriorment, es van seleccionar els actors, l'equip tècnic i l'equip de disseny.

- Per enregistrar la pel·lícula, vam fer servir una pantalla verda, o chroma key, que durant el procés d'edició era substituïda per imatges històriques o il·lustracions que reproduïen el moment històric que ens va facilitar el MNAT. Mentre enregistràvem, l'equip de disseny decidia el títol final del film i proposava els cartells que hauríem de fer servir per fer-ne difusió.

Finalment la producció va ser projectada al conjunt monumental de Centelles, durant la presentació dels treballs finals i posteriorment es va guardar una còpia digitalitzada dins la càpsula del temps que vam dipositar a la cripta.

Pàgina de l'esquerra, el procés de gravació de la pel·lícula. A dalt, el codi QR per poder visionar la pel·lícula. A baix, el taller de Terenci Càndid; tres moments de la visita al Museu del Cinema de Vilallonga i, a les dues darreres imatges, la Jornada de Presentació, amb la projecció de la pel·lícula.

GERARD FERRER FERNÁNDEZ I DESA VIDAL TORTOSA
PROFESSORS DE CIÈNCIES SOCIALS I TUTORS DE 3r A I 3r B DE L'INSTITUT DE CONSTANTÍ

Els enigmes del temps. Un escape room sobre el temps i Centcelles

«**E**stimats amics, us envio aquest escrit per demanar-vos el vostre ajut. Fa dies que no trobo en Michael, el meu germà gran. Se'n va anar de viatge a fer unes investigacions a Centcelles. Com ja sabeu, el seu treball li ocupa molt de temps i algun risc. Estic molt preocupada per ell; normalment sempre em truca, sigui on sigui, faci el que faci. Mai no ha estat tant de temps fora. Em temo que li hagi passat alguna cosa. Necessito la vostra col·laboració.

Ara mateix soc a Constantí, on era l'última vegada que vaig parlar amb ell. Abans d'anar-se'n, em va dir que aniria a Centcelles. He trobat diverses pistes una mica estranyes, que crec que em portaran fins a ell. Podeu ajudar-me? Necessito que trobeu la clau que obre totes les portes d'aquest monument, ja que m'he quedat atrapada buscant-lo. Vull comprovar si està en alguna de les sales. Sento demanar-vos això quan esteu tan ocupats, però sou els meus millors amics i sou els únics en qui confio».

Amb aquesta història comença el nostre *escape room*. Aquest any, tots els centres educatius del municipi vam pensar que seria apropiat enfocar el projecte en el tema del temps, ja que vivim en una època en la que el temps

passa ràpidament «tempus fugit!» i, per aquest motiu, era essencial entendre la importància de mesurar el temps al llarg de la història, ja que forma part de la vida i està sempre present. El temps marca el nostre dia a dia a l'institut: dos quarts de nou com a hora d'entrada, la música que sona per marcar el final de cada assignatura, les classes de 60 minuts, l'estona d'esbarjo que passa volant, els minuts que es fan llargs com hores o les hores que s'esfumen en un segon, saber dedicar una estona de cada dia a l'estudi... i aprofitant aquest concepte hem pogut treballar molts aspectes que lliguen el monument de Centcelles i el temps:

- Com era el dia a dia a Centcelles i a la vil·la romana dels Munts? Vàrem visitar aquests dos grans conjunts monumentals per poder respondre molts dubtes que se'n havien plantejat.

- Els déus romans controlaven el temps dels mortals. Quins són aquests déus i amb quins atributs es presenten? Vàrem fer una recerca sobre aquest tema. També ens vàrem fer la pregunta següent: com explicava la mitologia romana l'aparició de les estacions? Vam estudiar el mite de Proserpina i ho vàrem relacionar amb el mosaic de la representació de les diverses èpoques de l'any que apareix

Diferents imatges de la planificació i realització de l'escape room.

a la cúpula de Centcelles.

· El temps cronològic. Vam situar Centcelles en una línia cronològica però també vam estar treballant la nostra pròpia línia del temps i vam crear la nostra història de vida a partir de les entrevistes que vàrem fer als nostres pares i avis.

· Com mesuraven el temps els romans? I els grecs? I els egipcis? Vam fer una recerca d'informació sobre diverses formes de mesurar el temps al llarg de la història.

· Cada cosa al seu temps. La nostra llengua també està plena de frases fetes, dites i endevinalles que ens podien anar molt bé per preparar la nostra activitat.

*«No tinc cos, però tinc cap,
dotze braços que m'hi neixen
i més de cinquanta branques
plenes de fulla em mantenen»*

Sabeu què és? Si voleu trobar en Michael, ho haureu d'encertar.

Un cop adquirits tots els coneixements necessaris podíem començar a preparar el nostre projecte «Centcelles, el nostre objectiu» d'aquest curs. Quina activitat millor que un *escape room* per poder treballar el tema del temps? Per a aquelles persones que no ho sapiguen, un *escape room* és una activitat en la qual un grup de persones han de resoldre una sèrie de proves per poder sortir d'una habitació. Aquest joc ens permetia divertir-nos i

aprendre a parts iguals. La motivació, la curiositat respecte a diversos temes, l'aprenentatge cooperatiu (en aquest cas a través del joc), l'organització i la jerarquització dels continguts de treball plantejats a classe, la resolució de problemes, el pensament crític i, per acabar, l'obertura de l'aula i del centre a l'entorn: família, amics i escoles, van ser les claus d'aquest projecte engrescador.

Com ho vam fer?

Tot i que el projecte es va desenvolupar durant la segona avaluació, a inicis del primer trimestre es va explicar als alumnes la temàtica que es treballaria (el pas del temps) i se'ls va demanar que anessin pensant quines accions podíem fer per tirar endavant el projecte. També se'ls va explicar que es farien dues sortides relacionades amb la temàtica del projecte: una al conjunt monumental de Centcelles i una altra a la Vil·la Romana dels Munts.

Ja iniciada la segona avaluació, es va fer una pluja d'idees sobre el pas dels temps i els alumnes van veure interessant investigar sobre diversos aspectes relacionats amb el tema. La seqüenciació del projecte va ser la següent:

- Procés d'investigació a les aules d'informàtica.
- Elaboració d'un dossier i preparació d'una presentació sobre diversos continguts relacionats amb el temps.
- Elaboració i exposició d'unes primeres idees i proves per l'*escape room*. Els alumnes provaven les activitats pensades en una roda de participants i en feien una

valoració. Es van escollir les activitats que més van agradar.

- Creació d'una història com a fil conductor de l'esdeveniment.
- Elaboració d'un guió per facilitar el treball.
- Votar les idees més interessants i que es poguessin dur a la pràctica.
- Elaboració d'un llistat de material necessari.
- Elaboració del projecte final a partir de grups de treball. L'alumnat escollia les activitats en què volia treballar (decoració, publicitat, preparació de les proves...)
- Presentació i posada en pràctica (ja al 3r trimestre).

El muntatge de l'*escape room* es va fer en una de les aules de la Llar d'infants de Constantí. L'activitat estava pensada per a la resta de participants del projecte Centcelles, el nostre objectiu (van venir els alumnes de 5è de l'escola Centcelles i de l'escola Mn. Ramon Bergadà) però també hi podien participar totes aquelles persones que volguessin. Van venir familiars dels nostres alumnes i altres constantinencs. Així, es va aconseguir que els alumnes poguessin veure que el seu projecte tenia un objectiu molt clar, és a dir, servia per a alguna cosa. En un primer moment no s'acabaven de creure que el projecte s'acabaria portant a la pràctica. El fet de veure que el seu aprenentatge té una utilitat més enllà del coneixement personal fomenta l'aprenentatge significatiu i crea xarxa al municipi, obrint les portes dels diferents centres educatius de Constantí.

Els grups 3rA i 3rB van exposar el treball, juntament amb la resta de centres educatius de Constantí, el 7 de maig sota el nom «Els enigmes del temps», i l'*escape room* va estar obert a la localitat durant les dues primeres setmanes de juny. Aquell mateix dia es va dipositar a Centcelles una càpsula del temps. L'alumnat de l'Institut va guardar-hi unes cartes i unes gravacions dirigides als habitants del futur. En aquests documents s'explica com és la nostra societat actual i com és el nostre dia a dia. També es fa una reflexió sobre aquelles coses que no estan funcionant en el nostre present i que haurien de millorar el dia de demà.

Un any ha durat «El temps i Centcelles» i un any és la resposta a l'endevinalla. Però, si vols trobar en Michael, hauràs de resoldre moltes proves més. I el temps d'aquest projecte encara no s'ha acabat. El curs vinent un nou tema. Quin serà? Només el futur ho sap.

Relats d'escola

Una bona educació és clau per a la vida i la integració social, i més encara en un món molt tècnic, especialitzat i exigent. Educar i ser educats ens fa humans. L'escola com a institució, en totes les parts del món i les seves diverses formes, juga un paper protagonista. Llegir i escriure són eines imprescindibles en el món escolar i ens permeten cixumplar el coneixement —el nostre i el dels altres—. Aprendre valors i pautes positives resulta tan necessari com desaprendre hàbits negatius. Explicar-ho suposa un suggeridor repte. La mirada pot coincidir o complementar segons nari una persona docent o no docent o estudiant, i segons el nivell (primari, mitjà, superior, professional ...). S'admet que la mirada sigui diversa. Entre totes i tots fem l'escola.

Aquí, els assumptes són lliures i poden ser: la crònica d'un dia o un curs o una excursió o una visita externa, la narració d'una experiència, el projecte o el somni d'una escola ideal, una proposta pedagògica, un succés simpàtic o humorístic, un record, l'escola amb aules, l'escola de la vida...

Coincideix la convocatòria d'aquest concurs amb el centenari de l'edifici de les primeres escoles públiques de Constantí.

Bases

GÈNERE: Relat (narració de ficció o realista, història de vida, descripció d'un record, explicació d'un joc educatiu, conte, crònica, dietari, assaig, carta, diàleg, article...).

TEMA: Relats d'escola.

LLENGÜES: Catalana o castellana.

EXTENSIÓ: Escrits inèdits de 2 a 6 folis (DIN A4 a doble espai).

CATEGORIES:

- 1) **Infants.** Fins a 12 anys d'edat.
- 2) **Joves.** De 13 a 16 anys.
- 3) **Júnior.** De 17 a 21 anys.
- 4) **Adults.** Des de 22 anys.

PREMIS: Obra artística al primer premi, publicació en llibre dels 40 millors treballs i diploma.

TERMINI: Fins al 30 de novembre de 2019.

ADREÇA: Enviar el relat per e-mail a: premis.constanti@gmail.com

Al mateix e-mail, adjuntar dades de l'autor/a: nom, adreça, telèfon, e-mail i edat.

CONSULTES BASES:

premis.constanti@gmail.com (e-mail)
o www.constanti.cat (web)

CONVOCA: Silva Editorial.

COL-LABORA: Ajuntament de Constantí.

JURAT: Escriptors/es, professors/es i periodistes en exercici.

Organitza:

SILVA editorial

Col·labora:

AJUNTAMENT DE
CONSTANTÍ

700 armats s'exhibeixen a Constantí en la XXIII Trobada de les Comarques de Tarragona

Constantí ha estat aquest 2019 la seu de la XXIII Trobada d'Armats de les Comarques de Tarragona. La cita ha comptat amb la presència de 22 colles convidades amb prop de 700 armats participants, que van desfilar pels carrers del municipi. Aquesta ha estat la segona vegada que el poble acull la trobada. La primera va tenir lloc fa 21 anys, el 1998.

NOELIA SILVERO, JORDI MARTÍNEZ
CONSTANTÍ RÀDIO

Diumenge 7 d'abril de 2019. Neix un nou dia a Constantí que esdevindrà històric. El toc d'una trompeta d'ordres trenca el silenci que impera als carrers del poble. El cop dels timbals de la cohort romana acompanya el pas rítmic dels soldats arrossegant les sandàlies de pell de mitja canya. A la mà dreta duen una llança llarga que colpegen amb força a terra produint el característic so de les dues anelles metàl·liques d'entre la punta de la llança i el mànec.

Les capes, els cascs amb crinera, el cos protegit amb una cuirassa i a la mà esquerra l'escut amb la corona de lloret que ens convida a viatjar al passat. Són els armats de la Confraria del Sant Crist de la Puríssima Sang de Constantí, al capdavant de la 23a Trobada d'Armats de les Comarques de Tarragona. Els seus rostres reflecteixen l'orgull i també la responsabilitat de ser els amfitrions d'aquesta cita. Alguns d'ells ja van prendre part de la primera trobada que es va celebrar al municipi l'any 1998. Precisament aquell dia, estrenaven els vestits que encara llueixen 21 anys després.

El sol, lluminós i radiant, ressalta la brillantor dels cascs i les cuirasses dels prop de 700 armats de les 22 colles convidades que formen files, puntualment, al llarg de l'avinguda Onze de setembre. Són rebuts per l'emperador Constantí I el Gran, just davant del bust de bronze dedicat a aquest personatge històric que fou el primer emperador romà que va professar la religió cristiana. Cada colla compta amb l'acompanyament d'una donzella, portadora del nom del municipi de procedència.

Comença l'esperada desfilada dels soldats romans a pas ràpid pels carrers del municipi que, atenent a la crida del consistori uns dies abans, s'ha vestit de gala per a l'ocasió. Els balcons, les balconades i les façanes dels edificis llueixen la bandera de Constantí, com a símbol de festa i hospitalitat, demostrant una vegada més que és un poble d'acollida.

Obre la desfilada una biga tirada per dos cavalls i conduïda pel capità manaies, Centurió, custodiat per dos guàrdies personals. En el carro hi viatja el mateix emperador Constantí I el Gran, amb dues donzelles. Al seu pas pel Parc de la Muralla les colles s'aturen breument per gaudir d'un petit refrigeri. Aquest espai històric del nucli antic del poble és l'escollit per immortalitzar el pas dels 700 armats. Les tropes es quadren novament per a la fotografia de record de l'esdeveniment.

La plaça de les Escoles Velles és el punt d'arribada de les colles i el final del recorregut, on hi ha instal·lada la zona de presidència, amb la presència de les autoritats encapçalades per l'alcalde de Constantí, acompanyat de batlles i representants de totes les poblacions de les colles convidades. L'emperador Constantí I el Gran és el primer a fer l'entrada i saludar a la ciutadania que, expectant, espera l'exhibició d'honor dels armats.

Les colles van arribant a la plaça i cada grup ofereix una exhibició davant de les autoritats i enmig del nombros públic que s'ha concentrat en aquest punt. És el millor moment per gaudir, novament, de totes les peculiaritats de cadascuna de les colles, des dels uniformes i les vestimentes, els estendards que llueixen i la música que interpreten a toc de tambors i trompetes. Una bona manera de divulgar la cultura pròpia de cadascuna de les poblacions participants.

Després d'aquesta exhibició, es fa el lliurament de cintes i records commemoratius de la trobada a totes les colles. D'aquesta manera, i cedint el relleu al Vendrell com a municipi amfitrió de la propera trobada, s'arriba al final d'aquesta històrica i emotiva Trobada d'Armats de les Comarques de Tarragona, que Constantí ha acollit per segona vegada gràcies a la tasca realitzada per organitzadors, voluntaris i col·laboradors.

«Les capes, els cascs amb crinera, el cos protegit amb una cuirassa i a la mà esquerra l'escut amb la corona de llorer que ens convida a viatjar al passat. Són els armats de la Confraria del Sant Crist de la Puríssima Sang de Constantí, al capdavant de la 23a Trobada d'Armats de les Comarques de Tarragona»

Retrat d'un club de lectura

El Club de Lectura de Constantí va néixer l'abril del 2006 gràcies a la proposta d'una de les seves lectores. Des de llavors, el grup de lectors que en formen part es reuneix un cop al mes a la Biblioteca Municipal per compartir lectures i experiències al voltant dels llibres.

TEXTOS: ANNA M. GINÉ, M. ROSA FAIXA I VANESA GUTIÉRREZ

IL·LUSTRACIONS: PILAR DÍAZ

Un club de lectura és una activitat que aplega un grup de lectors que es reuneixen periòdicament per parlar sobre unes lectures establertes amb anterioritat. Es tracta d'una activitat amb llarga trajectòria a les biblioteques de tot el món. A Catalunya, la primera biblioteca a organitzar-ne un va ser la Biblioteca Francesca Bonnemaison, el 1998, i actualment és una de les activitats estrella de moltes biblioteques públiques. A pràcticament totes n'hi ha algun.

A nivell personal, el fet de formar part d'un Club de Lectura, a banda d'ampliar horitzons lectors i fer conèixer autors i obres que d'altra manera no s'haguessin llegit mai, permet aprofitar al màxim l'activitat lectora. Les diferents opinions sobre una mateixa lectura enriqueixen moltíssim la impressió inicial de cadascú i es descobreixen detalls i matisos nous. Cada lector fa una lectura diferent de cada llibre en funció de les seves experiències vitals i, per això, una lectura compartida pot estar plena de descobriments inesperats.

Així doncs, un Club de Lectura no només permet relacionar-se amb altres persones amb els mateixos interessos, fer noves amistats o obrir-se a noves experiències lectores, sinó també trobar una alternativa diferent d'oci i, sobretot, socialitzar a través de la conversa una activitat que acostuma a ser força solitària: la lectura.

LES SESSIONS DEL CLUB...

De setembre a juny, cada segon dilluns de mes a la tarda, el Club de Lectura de Constantí es reuneix a la Biblioteca Municipal per comentar la lectura del mes.

ELS LECTORS...

Per a formar part del Club de Lectura no cal ser un gran lector ni un expert en literatura. La intenció és passar una bona estona i compartir idees, comentaris i reflexions al voltant de les lectures que es fan.

L'únic compromís per part dels lectors és llegir un llibre al mes. Tot i això, com que el Club de Lectura ha de ser una activitat d'oci i no una obligació, es respecta el dret de tots els lectors a...

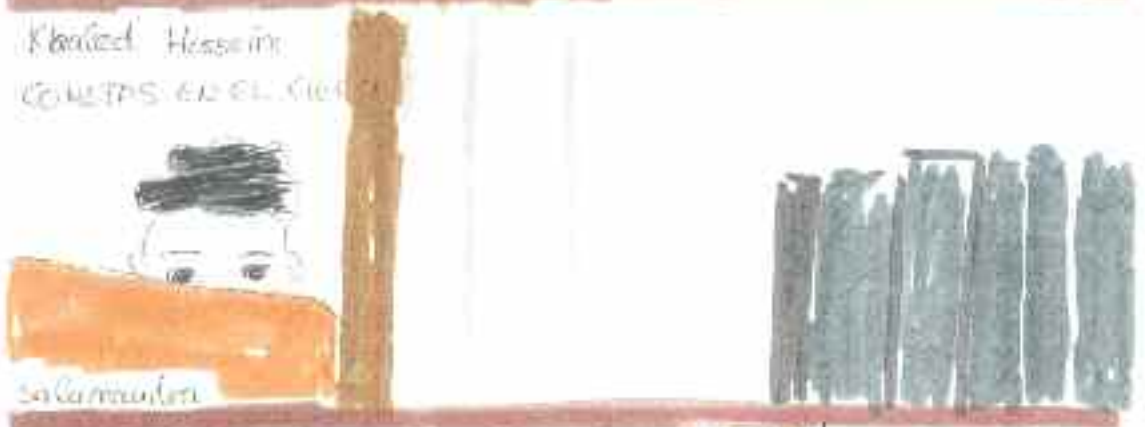
1. - Abandonar la lectura en qualsevol moment.
2. - No assistir a totes les sessions del Club.

Com dèiem, la lectura no ha de ser una obligació i no cal llegir fins al final cap llibre que desagradi. Però això no vol dir que no calgui participar a les sessions de les lectures abandonades, perquè tan enriquidors són els comentaris positius com els negatius i el conjunt de totes les opinions ajuda a obtenir una visió global de la lectura realitzada.

La participació al Club és gratuïta i oberta a tothom. Des del seu naixement, han passat per les nostres sessions gairebé una quarantena de lectors i, sobretot, lectores.

Will Schwabe
El club de lectores
del final de tu
vida

Khaled Hosseini
COMPTES EN EL CIELO

Salvador

Georges Simenon
LA MIRADA INOCENTE

MAUS

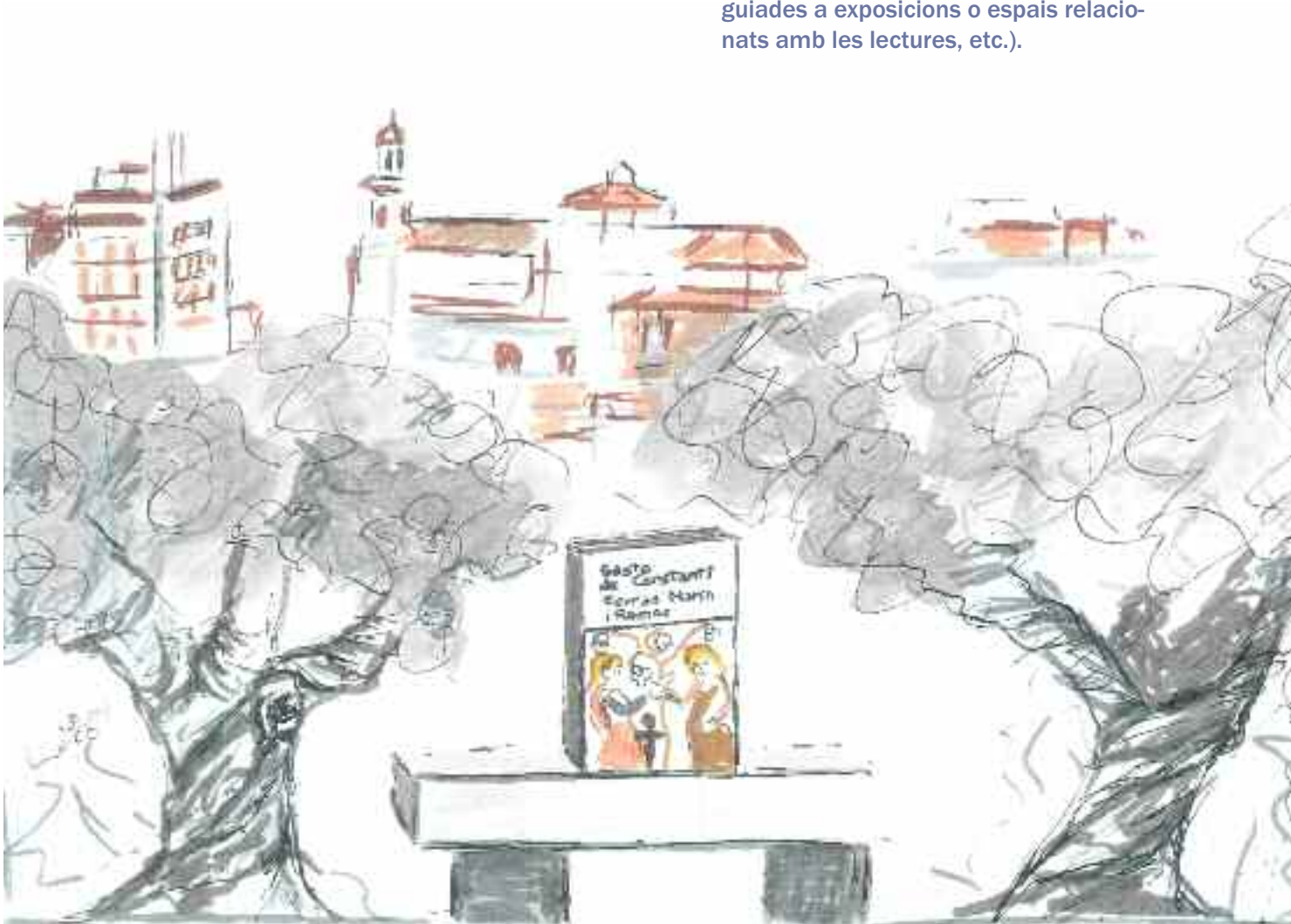
LES LECTURES...

Les lectures es trien des de la Biblioteca i es deixen en préstec a cadascun dels integrants del Club.

Tot i que es llegeix bàsicament novel·la, també es fan lectures de teatre i novel·la gràfica (o còmic).

Amb uns 135 llibres llegits fins ara, al Club de Lectura de Constantí s'han llegit obres de totes les èpoques i de tots els gèneres i continents. A l'hora de fer la tria, es tenen presents els gustos i interessos dels membres del Club però es valora, sobretot, el fet de comptar amb una programació tan variada com sigui possible i que permeti descobrir nous autors i lectures interessants i sorprenents.

També hi ha espai per a les lectures de proximitat. Per això, a banda de llegir algun autor local, el Club de Lectura de Constantí col·labora amb el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) en el programa «Llegim història». Aquesta col·laboració es concreta en una lectura anual relacionada amb el patrimoni històric del nostre entorn i amb alguna activitat organitzada pel MNAT (xerrades, visites d'autors, visites guiades a exposicions o espais relacionats amb les lectures, etc.).

... I ALGUNA COSA MÉS!

De tant en tant, les sessions del Club es complementen amb activitats que enriqueixen la lectura com excursions, anades al teatre i al cinema o visites d'autors.

Entre els autors que han visitat el nostre Club trobem noms com Sílvia Alcàntara, Care Santos, Ferran Marín, Alfons Cama, Coia Valls o Xulio Ricardo Trigo.

L'ANÈCOTA

La primera activitat del Club de Lectura va ser una visita al programa del Canal 33 «De llibres», presentat per Vicenç Villatoro, abans que el Club existís com a tal! Per a assistir a aquell programa calia fer-ho com a membres d'un club de lectura i tot i que en aquella època el Club de Lectura de Constantí encara no existia, vam fer veure que sí.

Fa temps que vam fer públic el nostre petit engany. Fins i tot li vam explicar al mateix Vicenç

Villatoro en una visita que va fer a Constantí. Però s'ha de reconèixer que aquest engany va ser l'excusa per a la creació del Club de Lectura. La nostra primera lectura va ser *El salvatge dels Pirineus*, de Pep Coll, per tal de poder participar en aquell programa i, des de llavors, no hem parat de llegir en bona companyia!

SORPRENENT CAMÍ DE REUS

Josep Estivill

Arxiver Municipal / Ajuntament de Constantí

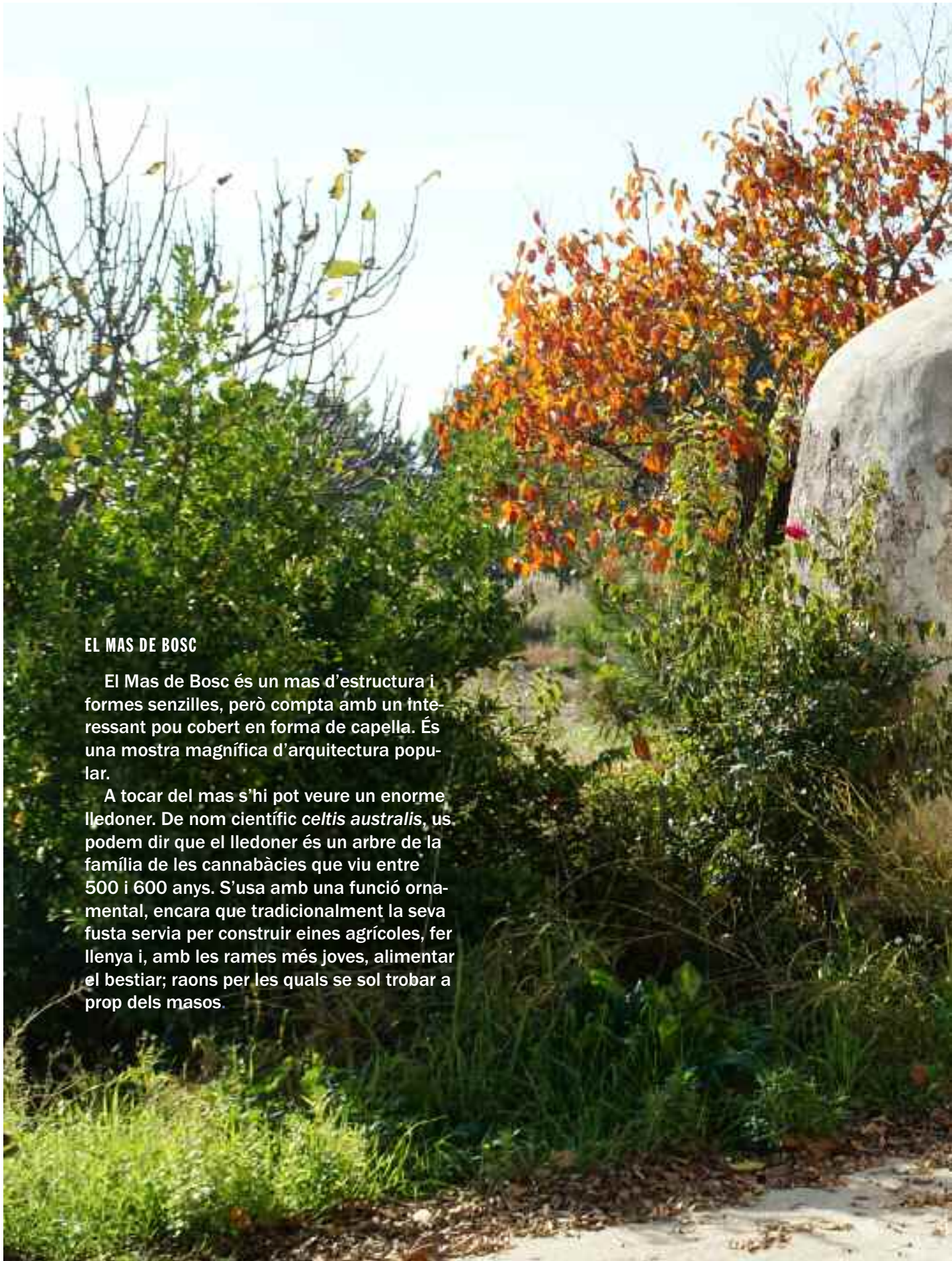

EL CAMÍ DE REUS

El traçat actual del Camí de Reus està modificat. Antigament era un camí carreter molt freqüentat que arribava fins a un dels principals centres comercials del Camp. Posteriorment quedà tallat pel camp d'aviació, però ara continua a l'al-

tre costat i fa de frontera amb el terme de Reus. El seu recorregut ens dona peu a conèixer alguns masos impressionants, mostres d'arquitectura popular i el singular entorn natural d'un torrent amb molta història.

EL MAS DE BOSC

El Mas de Bosc és un mas d'estructura i formes senzilles, però compta amb un interessant pou cobert en forma de capella. És una mostra magnífica d'arquitectura popular.

A tocar del mas s'hi pot veure un enorme lledoner. De nom científic *celtis australis*, us podem dir que el lledoner és un arbre de la família de les cannabàcies que viu entre 500 i 600 anys. S'usa amb una funció ornamental, encara que tradicionalment la seva fusta servia per construir eines agrícoles, fer llenya i, amb les rames més joves, alimentar el bestiar; raons per les quals se sol trobar a prop dels masos.

EL MAS VERMELL

El Mas Vermell és una masia que es va construir cap a l'any 1850, sota el camp d'aviació, a la partida del Clot de Riera. El nom li ve segurament del color vermell de les parets.

L'edifici és de grans proporcions i, com ens va explicar en una ocasió la senyora Magda Duch, compta amb una planta baixa, on hi havia la cuina i el menjador; un primer pis, amb les habitacions dels senyors, i un segon pis, amb les habitacions dels mitgers. A dalt, a la dreta, hi havia l'espai per a les avellanes. Al darrere, un celler amb tres cups per a la verema. Hi havia també un corral i un magatzem. A l'exterior, una cuina d'estiu, que funcionava amb un fogó de carbó.

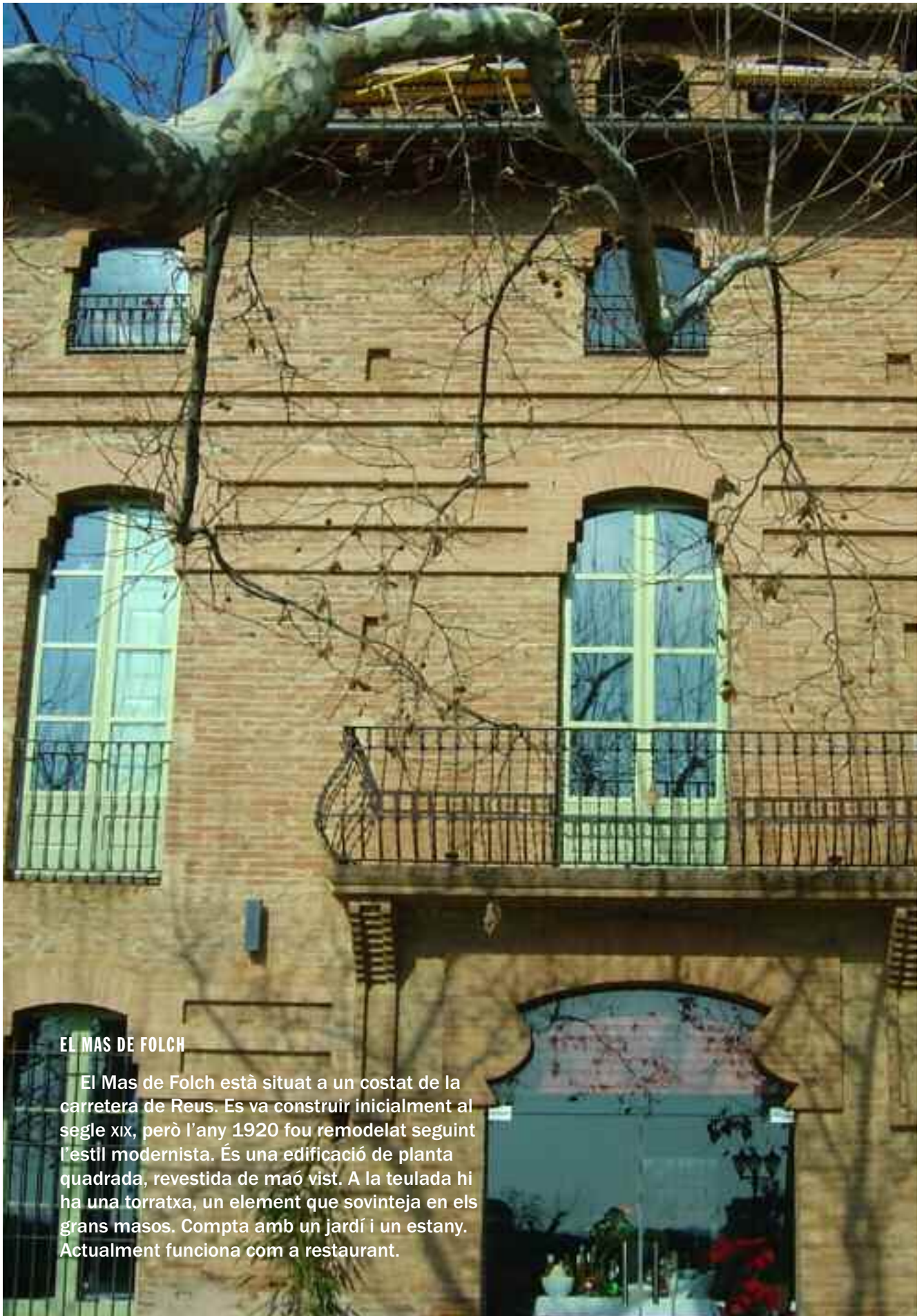
Les sales de la planta noble tenien rajoles hidràuliques diferents a cada estança mentre uns pilars de ferro aguantaven les bigues, la qual cosa li donava un aspecte molt senyorial.

El mas permetia una vida molt autònoma: la sínia del pou i la bassa servien per moldre el blat mentre que el forn permetia fer pa. Al corral, tenien gallines (pels ous), cabres (per la llet) i porcs i conills (per menjar).

Durant la Guerra Civil, un avió va llençar una bomba, que va caure al mas, però el dipòsit de l'aigua, que estava ple, va parar el cop. Als anys cinquanta la façana es va pintar de blanc perquè durant un temps s'especulava que el camp d'aviació es convertiria en una base militar americana. Per donar encara més valor a la finca s'hi va plantar alfals, però la idea de la base militar es va desestimar.

Actualment el mas està deshabitat i el seu estat és llastimós.

EL MAS DE FOLCH

El Mas de Folch està situat a un costat de la carretera de Reus. Es va construir inicialment al segle XIX, però l'any 1920 fou remodelat seguint l'estil modernista. És una edificació de planta quadrada, revestida de maó vist. A la teulada hi ha una torratxa, un element que sovintaja en els grans masos. Compta amb un jardí i un estany. Actualment funciona com a restaurant.

EL CAMP D'AVIACIÓ

El camp d'aviació de Reus es va crear a començaments de la Guerra Civil i de seguida es convertí en base militar de l'exèrcit republicà. L'ús militar continua fins l'any 1992, quan l'activitat passa a centrar-se exclusivament en l'àmbit civil. En els darrers anys ha augmentat la seva activitat comercial, amb la presència de companyies de baix cost.

A photograph of a forest stream. In the foreground, a large, dark tree trunk leans over the water. The water is shallow and clear, reflecting the surrounding greenery. The background is filled with dense trees and foliage, creating a lush, natural setting.

EL TORRENT DE LA BOELLA

El torrent, riera o barranc de la Boella neix a la Selva del Camp i entra pel camí d'Almóster, creua per sota del Polígon de Constantí i del camp d'aviació i arriba fins a la Canonja. En el tram dins d'aquest darrer terme municipal, es va localitzar al barranc un important jaciment prehistòric, que va començar a excavar el conegut arqueòleg reusenc Salvador Vilaseca. S'hi han trobat restes de mamuts, hipopòtams, rinoceronts, cérvols i altres mamífers.

El torrent de la Boella té un microclima i un hàbitat natural molt específics.

EL MAS DE BARBER

Els profunds canvis en les formes de vida viscuts en els darrers anys, especialment amb la crisi del sector agrari, han motivat l'abandonament de molts masos.

El Mas de Barber es va construir al segle XIX i té un aspecte majestuós. Consta de planta baixa i primer pis. És un mas molt destacable perquè al menjador hi ha unes pintures murals al fresc dedicades als savis de la Grècia clàssica. Entremig, cinc medallons amb alegories dels continents. Durant anys, els frescos es van atribuir al jove artista reusenc Marià Fortuny, el qual, segons la tradició oral transmesa pels masovers, va passar alguns estius al mas jugant amb els fills dels amos.

Com en tants altres casos, el mas es troba actualment deshabitat i en estat de ruïna. La vegetació el va cobrint a poc a poc i amb ella l'oblit del que un dia va representar. Al 2019 va ser incorporat a la Llista Vermella del patrimoni en risc de desaparició, que elabora l'entitat Hispania Nostra.

Del Francolí al Gaià

Un tomb al pantà del Gaià

IGNASI MANZANARES

TÈCNIC DE JOVENTUT (AJUNTAMENT DE CONSTANTÍ)

L'itinerari que us presentem ens allunyarà de l'entorn més familiar. Seguint les traces que ens marquen els camins d'aigua, ens desplaçarem aquest cop de la llera del Francolí a la del riu Gaià, el seu germà del nord. Aquest cop, però, es tracta d'una ruta més dura, on cal estar en forma i habituat a la bicicleta de muntanya. És prou complexa, per la qual cosa serà recomanable disposar d'algun sistema que ens orienti en tot moment (GPS, mapa,...); pot ser interessant seguir el *track* del *wikiloc* que adjuntem a l'article. Resumint: es tracta d'un recorregut d'uns 52 km, un desnivell positiu de prop de 700m, que travessa tot tipus de superfícies, combinant permanentment pujades i baixades, algunes dures o tècniques.

És destacable la varietat de paisatges que transita: planes, boscos, rius, conreus,... Sortim del nostre entorn in-

dustrial per endinsar-nos en un marc eminentment rural, que integra tots els matisos imaginables, l'equilibri que aporta el domini de l'activitat agrícola, l'aspecte feréstec i desordenat del bosc mediterrani, l'abús que ha infringit l'humà al medi natural a través de la proliferació barroera i desregulada d'urbanitzacions i camins,... Les vistes que podem gaudir són igualment destacables: la nostra mirada abasta des de les serres de Miramar, Prades o del Montmell a l'amplitud de la Mediterrània. A diferència d'altres pantans, el pantà del Gaià resta amagat i normalment és únicament visible des de la presa.

Des del punt de vista purament lúdic, sempre que físicament i tècnicament estem a l'alçada, es tracta d'un recorregut divertit i variat que ens deixarà un bon regust. Només resta desitjar-vos que pugueu gaudir d'aquesta ruta.

En aquesta ruta hi han participat: Eric Salmerón, Evelyn Entrena, Josep M. Anguera, Marwan Lahlahi, Josep Torrents i Ignasi Manzanares.

PAISATGES DE CONSTANTÍ
Davant del Molí de Vent.

RUTA CONSTANTÍ – ELS PALLARESOS – LA SECUITA – L'ARGILAGA – RENAU – TOMB AL PANTÀ DEL GAIÀ – EL MAS DE PANXER – COVA D'EN GARROT – SANT RAMON – CONSTANTÍ

- Sortim de Constantí pel camí de pedra que recorre la carena que divideix la Coma (camp de futbol) de la vall del Francolí, baixant per trialeres i camins cap al riu, travessant l'A-27 per un túnel. Travessem el Francolí per una represa que presenta alguna dificultat d'accés. Riu avall, arribats a l'alçada del viaducte de l'AP-7 travessarem per un petit túnel la N-240 fins a l'aparcament del Pont del Diabla (km 3,8).

- Travessant aquest aparcament tot recte, seguim una sèrie de camins (alguna petita trialera), passant per Sant Ramon i el comellar d'en Garrot, fins que trobem la carretera de Sant Salvador als Pallaresos, que seguim fins al mateix poble. A la rotonda prendrem la carretera a Perafort i, immediatament, prendrem el primer camí a mà dreta (km 9,0).

- Aquí entrarem en una seqüència de pistes que cal seguir amb compte pels molts encreuaments que ens obliguen a triar el camí correcte per no perdre més temps del

necessari. Ens dirigim cap a l'estació de ferrocarrils del Camp, seguim cap a la Secuita i travessem el poble pel seu carrer més oriental (C. Tros de Beltran). Prenem el camí asfaltat a mà dreta, travessem la rotonda i per l'antiga carretera entrem a l'Argilaga (km 16,2).

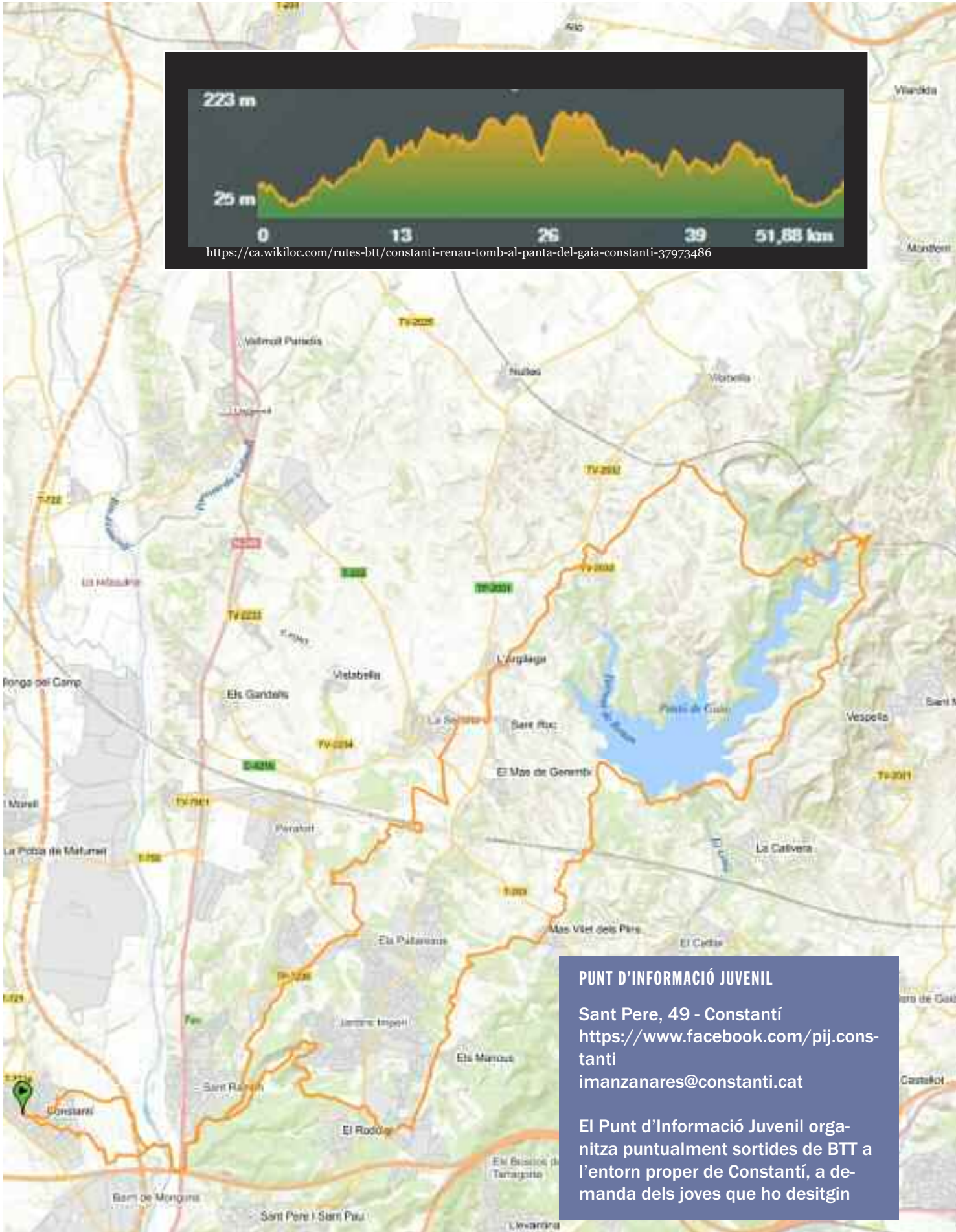
- Pel carrer Nou, ens dirigim a la plaça de l'Església, sortim d'aquesta pel carrer de Sant Roc i al final d'aquest, a l'esquerra, prenem el camí a Renau. A l'entrada d'aquest poble i a mà esquerra trobem el camí que ens du a Vila-bella (GR 172-1). Abans d'arribar-hi, trenquem a la dreta per iniciar el tomb al pantà (km 21).

- Primer remuntarem per pistes amples fins a la carena que domina per l'est el llit del riu Gaià, seguim per la mateixa pista fins al km. 23,1 on trenquem a l'esquerra per una pista més estreta que, a trams, es transforma en senderó, baixant vertiginosament cap al riu que travessarem a gual. Ara ens espera una ampla però contínua pujada fins a guanyar la carena que domina el marge

CAMÍ DE LA COMA

Sortida de Constantí pel Camí de la Coma, un camí carreter que encara conserva les marques de les roderes dels carros sobre la pedra.

DEL FRANCOLÍ AL GAIÀ

Ermita de la Mare de Déu del Lloret. Creuant el riu Gaià. Davant de la presa del Gaià. A la pàgina de la dreta, davant de les Coves d'en Garrot

esquerre del riu. Per arribar a la presa del pantà (km 32,2) només ens resta seguir bones pistes que combinen ràpides baixades amb alguna petita pujada.

- Des de la presa seguim al costat oposat una ampla pista (vigilar els trencalls) fins a les runes del Mas de Moragues, on girarem netament en direcció sud (esquerra). Recorrem pistes estretes, una curta trialera, el túnel que travessa la línia d'Alta Velocitat i per camí asfaltat arribem a la T-203, que creuarem. Després seguim un intricat seguit de camins que ens duen a la urbanització Bonaire i d'aquí directament fins al Mas de Panxer. Un cop travessada aquesta urbanització, seguim a la dreta, continuem per la pista que travessa la TP-2031 fins al Mas de Pastor (km 43,1)

- Seguim 400 m. i girem a la dreta (senderó) fins a trobar de seguida una pista. La seguim a l'esquerra pocs metres i entrem en un senderó que ens portarà a la cova d'en Garrot (atenció: perill de caiguda!), que passarem pel damunt. Al final del senderó una pista ens portarà a la dreta a la urbanització els Hostalets (la contornegem breument per la seva esquerra). Sortim per un camí estret i en la bifurcació prendrem el camí de l'esquerra per on baixarem al comellar d'en Garrot per un descens vertiginós. Una curta remuntada per pista fins un collet on ens desviem a l'esquerra (ull a trobar el camí) i un bonic descens ens retornen al camí de pujada fins al Pont del Diable. Només restarà tornar a traspasar el Francolí i remuntar cap a Constantí novament.

RECOMANACIONS

Per carretera, carrers i trams tècnics és altament recomanable l'ús del casc per evitar greus lesions cerebrals en cas de caiguda i/o accident.

En camins transitats per altres vehicles (especialment carrers i carreteres) ens hem d'ajustar al costat dret i, en cas que hi existeixi, circular pel voral.

Respecteu la distància de seguretat amb altres vehicles i vianants, tant la frontal com la lateral.

Seleccioneu la ruta en funció de les vostres capacitats físiques i tècniques.

La bici sempre a punt: canvi de marxes ajustat i

sense friccions importants, frens efectius...

Si feu alguna ruta que presenti dificultats on el nivell de la vostra tècnica sigui escàs o just, aneu acompanyats d'alguna persona que us pugui ajudar en cas d'accident.

Aquestes rutes són factibles i satisfactòries també caminant o corrent, si no disposem de bicicleta adequada a aquests terrenys.

Calculeu una durada aproximada d'unes tres hores i mitja per fer-les amb tranquil·litat en bicicleta.

Les papallones diürnes: bioindicadors de l'estat del medi ambient

*Coneix alguns dels aspectes més ignorats
d'aquests insectes. Les fotografies corresponen
a exemplars del nostre terme.*

JOSÉ ANTONIO LATORRE

Les papallones diürnes, joies alades que pul·lulen d'aquí per allà a la recerca de les flors dels nostres camps i jardins. Moltes passen l'hivern com adults i d'altres, la gran majoria, en forma de crisàlide. Quan comença el bon temps ja es poden veure escalfant les seves ales al sol per a poder moure's.

Algunes poden ser territorials, com la reina zebrada o la margenera comuna; d'altres fan moviments irregulars i les més ossades realitzen grans desplaçaments del Nord d'Àfrica a Europa, com la migradora dels cards (*Vanessa cardui*).

Quant a la seva alimentació, hi ha dos aspectes molt rellevants ja que pateixen una metamorfosis complerta. Per una banda, els adults busquen «fonts de nèctar», visitant una gran varietat de plantes (card, lletsó, ravenissa, romaní, farigola, veça), sent molt importants per a la pol·linització de la flora. D'altra, cada espècie està vinculada a una o grup de «plantes nutrícies» per fer-hi la posta i perquè quan neixi l'eruga se'n pugui alimentar. Així, la papallona reina està vinculada al fenoll, l'arlequí a la pistolòquia o el damer dels conillets a la mateixa planta que li dona el nom.

Ja fa molts anys que aquests insectes s'utilitzen com a bioindicadors de l'estat medi ambiental del nostre entorn. Per això fa dècades que es porta a terme un projecte a tot Catalunya anomenat CBMS (Catalan Butterfly Monitoring Scheme), que aglutina una xarxa de voluntaris encarregats de fer inventaris de lepidòpters ropalòcers des de març fins al setembre. Aquest treball serveix per tenir unes dades a anys vista que permetin valorar com està evolucionant la nostra natura en tot el territori.

Pensem quan estiguem al tros, al jardí o simplement passejant pel carrer, que la quantitat i varietat de papallones que observem està directament relacionada amb l'estat del nostre entorn.

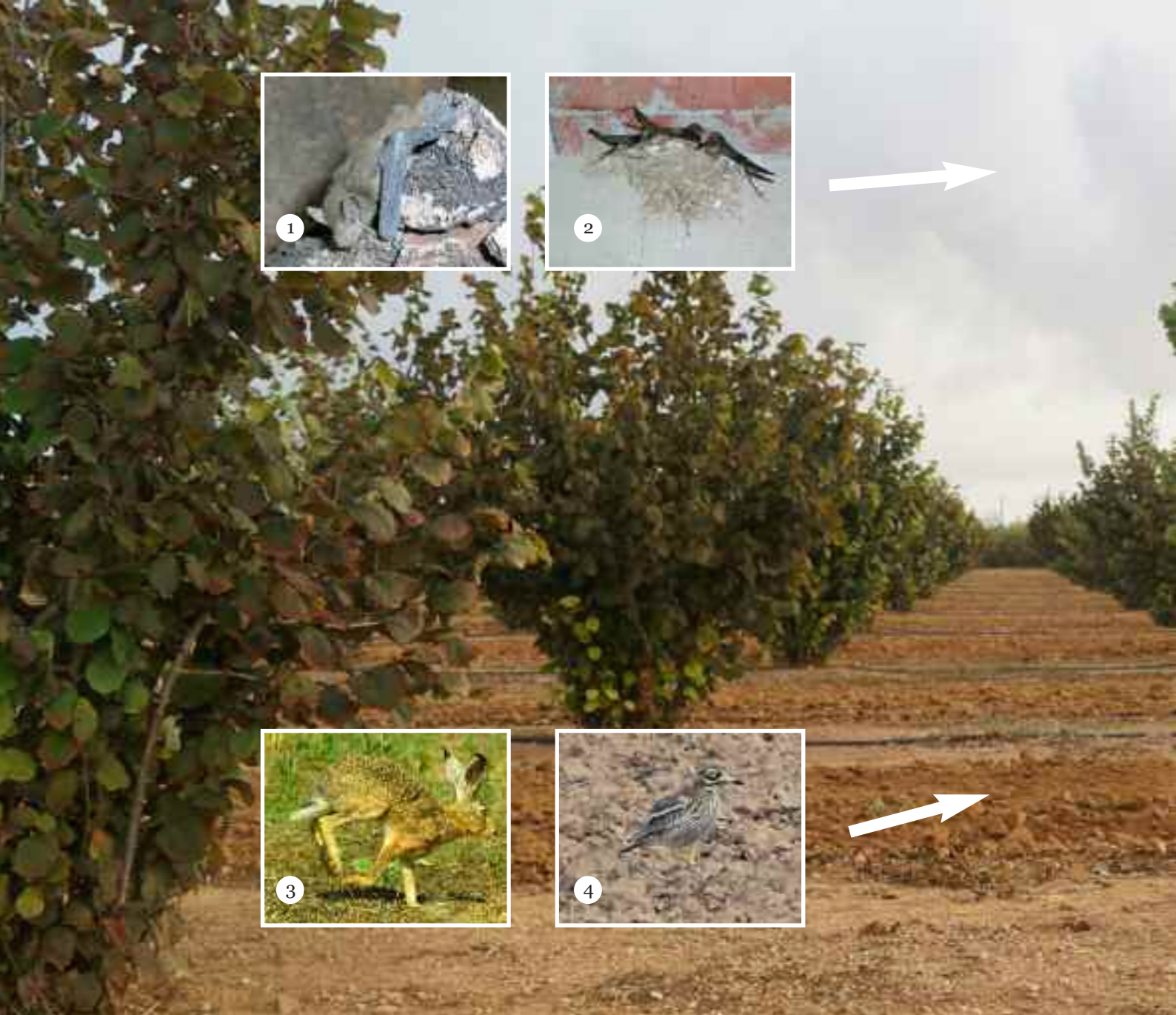

A la pàgina d'inici, un exemplar de saltabardisses de solell.

A la pàgina de l'esquerra, blaveta comuna, blaveta de la farigola i bruna de bosc.

A la pàgina de la dreta: capgròs comú, cleòptara i safra-nera de l'alfals.

CAMPS D'AVELLANERS

JOSÉ ANTONIO LATORRE

HÀBITAT

És un dia fred del mes de novembre i porto tot un matí observant ocells sense veure res rellevant que anotar al meu quadern de camp. M'amago en una petita bardissa i escolto a prop un grup de petites mallerengues cuallargues, que es mouen amunt i avall entre les estructures nues d'uns avellaners. De sobte, una d'elles es para en una branca inclinada i arrenca literalment una eruga que es resistia: havia aconseguit un bon àpat.

Aquesta petita introducció serveix per deixar palesa la importància ecològica d'aquest conreu llenyós que anys enrere va ser capital per a l'economia del nostre municipi. Segons el SIGPAC (Sistema d'Informació Geogràfica de les Parcel·les Agrícoles) a Constantí aquest conreu s'estén bàsicament per la meitat nord en direcció a la Selva del Camp i pel marge dret del Francolí.

La diversitat biològica està directament relacionada amb l'estat de desenvolupament de la plantació i també, és clar,

al maneig que se n'estigui realitzant. Així les formacions joves amb coberta vegetal (ravenissa blanca, amarant, blet) atrauen ocells omnívors (guatlla, torlit [4]), granívors (gafarró, cadenera, durbec) i d'altres d'insectívors (cotxa fumada, mosquiter comú [6], oreneta [2]).

Quan ens endinsem als camps madurs ja seran altres les espècies que trobarem, encara que l'herba sigui pràcticament inexistent. L'escassa llebre [3] troba refugi i apareixen petits mamífers oportunistes a la recerca d'avellaners, com els ratolins (de camp, mediterrani, domèstic) i les rates. Atrets per aquests rosegadors vindran el mussol [5], l'òliba i el mussol banyut, que també podrà arribar a criar si troba un niu de garsa abandonat. Tanmateix poden fer-hi el niu diferents aus com la tórtora comú [7] (cada dia més escassa a tota Europa), la garsa i el gaig, plantador d'arbres ja que amaga fruits secs sota terra per passar l'hivern, però molts no els arriba a recu-

perar. També he de fer menció d'una manera específica als ratpenats [1] (comú, de vores clares), grans controladors de plagues com el barrinador (*Zeuzera pyrina*), que pot suposar un mal de cap per als agricultors.

A les fredes nits hivernals els nostres vells avellaners també són visitats per un ocell que ens arriba del nord, la becada, que busca entre les catifes de fulles cucs de terra per menjar.

Per últim, vull fer algunes consideracions sobre aquests hàbitats. Per una banda als pagesos, perquè apliquin unes bones pràctiques agrícoles sostenibles amb el medi (l'augment i la conservació de la diversitat biològica ha de ser un valor afegit a l'hora de comercialitzar el producte) i, per altra, a l'administració, perquè posi tots els mitjans per difondre i diversificar l'oferta de l'avellana com s'està fent des de fa anys en països com Itàlia.

EL SISTEMA D'INFORMACIÓ GEOGRÀFICA DE LES PARCEL·LES AGRÍCOLES DE CONSTANTÍ

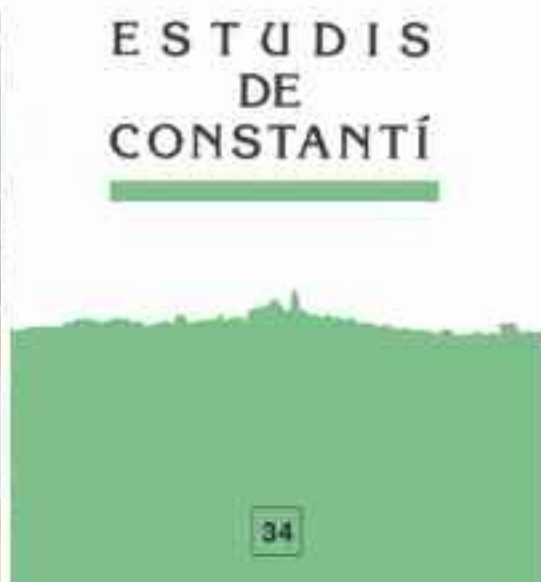
A la imatge, l'extensió del conreu d'avellaners a Constantí, segons el plànol del Sistema d'Informació Geogràfica de les Parcel·les Agrícoles.

El SIGPAC és un registre administratiu de caràcter públic i una base de dades que conté ortoimatges aèries i dades geogràfiques i d'usos de cada parcel·la de terreny susceptible de beneficiar-se d'ajudes comunitàries.

Aquesta informació permet fer, per exemple, la valoració econòmica de l'impacte que tenen sobre el conreu les pedregades, l'afectació de plagues, els incendis, etc. i també saber l'evolució històrica dels conreus en el territori.

Els "Estudis de Constantí"

La revista miscel·lània dels "Estudis de Constantí" va aparèixer per primera vegada al 1985. Es publica anualment amb articles sobre qualsevol tema relacionat amb Constantí, sobretot en aquells estudis englobats en els camps de les ciències socials (històries de vida, lingüística, literatura, toponímia, antropologia, arqueologia, història, història de l'art, geografia, medi natural, etc.).

1. Es presenta a la Biblioteca Municipal

2. Es distribueix a l'Arxiu Històric i a la Biblioteca Municipal

3. Tots els continguts al portal de RACO *

Arxiu Històric Municipal de Constantí

Plaça de l'Hospital, 1 (2a planta) · 43120 Constantí

Tel. 977 520 521. Correu: arxiueconstanti.cat

 www.arxiudeconstanti.cat

 [arxiudeconstanti](https://www.facebook.com/arxiudeconstanti)

 [@ArxiuConstanti](https://twitter.com/ArxiuConstanti)

* <https://www.raco.cat/index.php/raco>

UN MUNT DE LLIBRES

AUTORS DIVERSOS

Estudis de Constantí, número 34

Ajuntament de Constantí, Tarragona 2018.

El número 34 de la revista *Estudis de Constantí* inclou en aquesta edició un total de set articles d'alguns dels col·laboradors habituals de la publicació, com és el cas del constantinenc Lluís Papiol, que aporta un article de temàtica paleontològica titulat «Per assegurar-nos de l'existència de déu, n'hi hauria prou amb la contemplació de l'univers per a convèncer-nos d'aquesta veritat».

L'historiador Josep Maria Grau Pujol participa en aquesta edició amb dos articles, un d'ells referit als paperers i altres oficis no agraris de Constantí, entre els anys 1705-1814; i l'altre, que signa conjuntament amb l'historiador Armand Grau Puig, en relació a la immigració del Sud de Catalunya a la ciutat de Terrassa al 1871. El també historiador i arqueòleg,

Jaume Massó Carballido, aporta un article sobre les obres i projectes de l'arquitecte Pere Caselles a Constantí.

La publicació d'aquest any també inclou un article de l'historiador F. Andreu Lascorz, especialista en judaisme i cultura hebrea i president de l'Associació de Relacions Culturals Catalunya-Israel (ARCCI), que signa conjuntament amb l'historiador local i gestor de patrimoni cultural, Ferran Marín, que fa referència a la presència dels jueus a Constantí durant l'edat mitjana.

Un altre historiador constantinenc, Ricard Escarré, aporta un article en referència a l'urbanisme i les relacions de veïnatge al Constantí de l'època medieval i moderna, entre els segles xv i xvii. Per la seva banda, Josep Maria Solé i Barrufet parla sobre l'inici dels tràmits per a la recuperació del Sindicat Agrícola i la Caixa Rural de Constantí. El número d'aquest any es completa amb un sumari que recopila els articles de tots els núme-

ros de la revista *Estudis de Constantí*, que s'han publicat de manera ininterrompuda des del 1985 fins el 2018.

ISABEL SORIANO

Armats de Constantí. «*Més a prop que mai*».

Ajuntament de Constantí, Tarragona 2019.

L'opuscle *Armats de Constantí. Més a prop que mai* ha estat obra de la fotoreportera constantinenca Isabel Soriano i fa una aproximació històrica al cos dels armats de Constantí, oferint un retrat personal de tots i cadascun dels membres que el conformen a dia d'avui. Els armats de Constantí formen part de la Confraria del Sant Crist de la Puríssima Sang, una història que data de molts segles enrere. En aquest sentit, la primera referència als armats és en un document de l'any 1851.

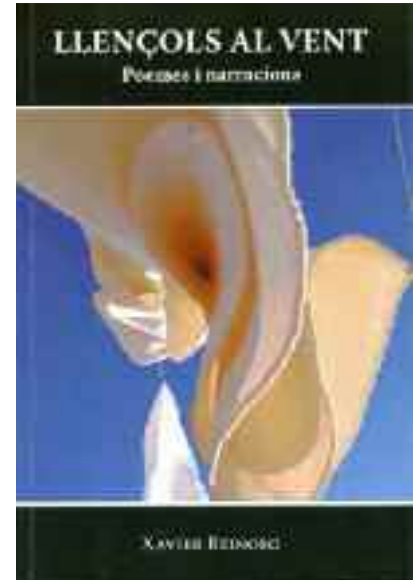
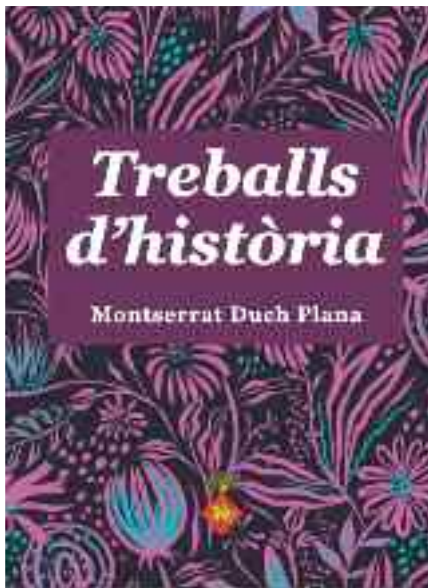
L'opuscle Armats de Constantí. Més a prop que mai, s'edita coincidint amb la XXIII Trobada d'armats de les comarques de Tarragona, que es va fer el 7 d'abril a Constantí. Aquesta va ser la segona vegada que Constantí acollia aquesta Trobada d'armats, després d'haver-ne estat amfitriona l'any 1998. Coincidint amb la presentació de l'opuscle, es va inaugurar al Sindicat Agrícola una exposició que recollia totes les fotografies que es poden veure a l'opuscle i que posteriorment es va traslladar al Casino.

MONTSERRAT DUCH PLANA
Treballs d'història

Ajuntament de Constantí, Tarragona 2019, 28 p.

Treballs d'Història és un opuscle en forma de bibliografia que recull les referències bibliogràfiques de totes les monografies o capítols de monografia publicades per la constantinenca Montserrat Duch Plana, Doctora en Història i Catedràtica d'Història Contemporània, i que va cedir a l'Ajuntament de Constantí a principis de l'any 2017. Mitjançant aquest acord, Montserrat Duch va

lliurar part del seu important fons bibliogràfic i documental a l'Ajuntament, de manera gratuïta i per destinar-lo al servei públic. L'objectiu, des d'un vessant social i cultural, és el d'afavorir la seva difusió i permetre la seva consulta per part dels estudiants de l'Institut del municipi o aficionats a la història en general. De la mateixa manera, s'ha creat a la Biblioteca Municipal una secció diferenciada sota el nom de «Fons Montserrat Duch i Plana», amb la voluntat de convertir aquest espai en un reflex de la figura de l'autora constantinenca en les seves

diferents facetes com a historiadora, investigadora, professora i política.

L'acte de presentació es va fer a l'Institut de Constantí el 29 d'abril de 2019, amb l'assistència d'uns quaranta alumnes de Batxillerat i el professorat del Departament d'Història de l'Institut, i va comptar amb la presència de la pròpia Montserrat Duch, la regidora de Cultura de l'Ajuntament de Constantí i la directora de la Biblioteca Municipal. Uns mesos abans s'havia fet a la Biblioteca Municipal l'acte protocol·lari de donació dels

fons bibliogràfics a l'Ajuntament de Constantí.

XAVIER REINOSO

Llençols al vent (Poemes i narracions)

Silva Editorial, Tarragona 2018

El llibre *Llençols al vent* recull tota l'obra literària del poeta i membre de l'Associació Literària de Constantí, Xavier Reinoso. Joier artesà de professió i professor de francès titulat per l'EOI, en molts

dels poemes del llibre Xavier Reinoso hi fa palès l'arrelament amb el teixit social i cultural de Constantí, on viu des de l'any 1973 i on ha estat sempre molt actiu formant part d'associacions com el Sindicat Agrícola, el Centre d'Estudis, la colla sardanista «l'Arc de Sant Martí», l'Associació Literària de Constantí i, actualment, i des de fa uns anys, com a tertulià de Constantí Ràdio.

Llençols al vent classifica els poemes i textos en diversos apartats: la poesia intimista, la poesia satírica, la reivindicativa i social,

poesia familiar i per als amics. I després trobem relats curts i llargs, relats de viatges i poesia descriptiva. Es tracta d'un llibre que recopila poemes i escrits de tota la vida de l'autor, una recopilació de moments de la quotidianitat de tots els anys viscuts.

L'acte de presentació va tenir lloc a la Sala Macià Martorell del Sindicat Agrícola completament plena. Durant el transcurs de l'acte es van recitar alguns poemes del llibre.

DÍDAC COLIMAN

Nephilim

PSPublishers, Tarragona 2019

Nephilim és una novel·la fantàstica, amb tocs *steampunk*, de novel·la gòtica i de realisme, que marca l'inici d'una trilogia. El concepte *Nephilim* que dona títol a l'obra prové de la Bíblia, concretament de l'Antic Testament.

Dídac Coliman és l'actual president de l'Associació Literària de Constantí i es dedica a l'ensenyament de castellà i català per a estrangers. Es defineix com un

viatger apassionat, amant de la història dels vikings, de la filosofia, un lliure pensador i un anarquista.

Nephilim és la primera novel·la que publica, tot i tenir altres novel·les escrites amb anterioritat. La novel·la descriu una història fantàstica que intenta retratar l'imaginari europeu del segle XIX. Un món que cavalca entre l'Edat Mitjana i la Modernitat, entre la màgia i la indústria, entre les tradicions i les lluites obreres revolucionàries.

Contes a moltes mans. Noves aventures a Constantí. Curs 2018-2019.

Ajuntament de Constantí, Tarragona 2019, 42 p.

El dimecres 24 d'abril es va fer a la Biblioteca Municipal l'acte de presentació del llibre *Contes a moltes mans. Noves aventures a Constantí. Curs 2018-19* en el qual col·laboren les escoles Centcelles i Mn. Ramon Bergadà. Es tracta d'una nova edició d'aquest projecte comú que consisteix en la creació de contes per part dels alumnes de 4t i 6è de totes dues escoles, un projecte coordinat per la Biblioteca Municipal i que té precisament com a principals protagonistes dels contes les pròpies mascotes

de la Biblioteca.

Aquests contes s'anomenen contes col·laboratius perquè cada escola inicia uns contes i n'acaba uns altres, de manera que cada conte implica diferents classes tant en la tasca de redacció com pel que fa a la il·lustració. Els dos contes que s'han inclòs en el llibre d'aquest curs porten per títol «La corona del rei mico» i «La Gioconda de Constantí».

Durant la presentació, els alumnes de l'Escola Centcelles i de l'Escola Mn. Ramon Bergadà van llegir fragments dels contes escrits i il·lustrats per ells mateixos, mentre que els alumnes de l'Escola de Música «Rafel Gibert Recasens» van posar l'acompanyament musical amb peces de creació pròpia, inspirades

en els contes que recull el llibre. Tal i com ja es va fer l'any passat en els *Contes a moltes mans*, a banda del llibre amb els escrits i dibuixos dels alumnes de les escoles, s'inclou també un CD amb els textos enregistrats a Constantí Ràdio i les peces musicals elaborades i interpretades pels alumnes de l'Escola de Música.

L'acte de presentació va comptar amb la presència dels alumnes que havien participat en la creació dels treballs, els respectius professors i també el personal de la Biblioteca Municipal. Durant aquest mes es van poder veure exposats a la Biblioteca tots els dibuixos corresponents a l'edició d'aquest any d'aquests contes col·laboratius.

LAIA FIGUERAS TORTRAS I NÚRIA PUYUELO CAPELLAS (TEXTOS). MARTA MONTAÑÁ ROS (IL·LUSTRACIONS)

Bon dia: Una cançó contada dels Pets

Editorial Nanit, Barcelona 2019, 32 pàgs.

El dilluns 6 de maig de 2019 es va presentar a la Biblioteca Municipal el conte infantil inspirat en la cançó «Bon dia» dels Pets. L'activitat va consistir en una sessió de contacontes i un taller, i va comptar amb la participació de Marta Montañá, il·lustradora del conte, Núria Puyuelo i Laia Figueras, responsables de l'Editorial Nanit, i la presència del músic constantinenc i component dels Pets, Joan Reig.

El *Bon dia* dels Pets s'ha convertit en el primer dels contes que ha publicat l'editorial barcelonina Nanit. Es tracta d'una editorial que tot just acaba de néixer i que s'especialitza en adaptar cançons de grups catalans en contes. L'editorial Nanit aposta per la música catalana i els il·lustradors del territori i la idea és publicar sis llibres a l'any, tots de grups actuals coneguts. També es comprometen, així mateix, un cop cobertes despeses, a donar l'1% dels beneficis de cada publicació a una ONG diferent que treballi pels drets dels menors.

En aquest conte dedicat al «Bon dia», els dibuixos reproduïen alguns elements típics de Constantí com El Casino, així com també l'Es-

glésia, en el que «és un petit homenatge al poble». I tampoc falta la picada d'ullet als components dels Pets, Lluís Gavaldà, Joan Reig i Falin Càceres. Els llibres es completen amb propostes didàctiques «perquè els petits tornin a obrir el conte i busquin entre les seves pàgines».

10 FITES DE LA BIBLIOGRAFIA DE CONSTANTÍ

1888

Mn. Salvador Sabater publica el llibret *Historia de la Vila de Constantí*, la primera obra monogràfica sobre el poble.

1916

Comença a publicar-se el butlletí *Fulla Parroquial*, editat per l'infatigable rector **Mn. Ramon Bergadà**. Conté l'actualitat de la vida parroquial, però moltes altres informacions sobre la història local o la vida quotidiana. Va ser la primera publicació periòdica a Constantí. Va sortir fins al 1924. Després de la guerra altres rectors seguiren el mateix model de publicació.

1921

L'arquitecte modernista **Lluís Domènech i Montaner** s'apassiona amb Centcelles. Una xerrada seva a la Reial

Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona presenta les excel·lències del monument constantinenc. Després es recull al llibre *Centcelles. Baptisteri i cellae-memoriae de la primitiva església metropolitana de Tarragona*.

1969

La Diputació de Tarragona publica l'estudi de l'onomatòleg **Ramon Amigó** sobre els topònims del terme municipal de Constantí. L'origen del treball va ser un curiós encàrrec de l'Institut Arqueològic Alemany, que aleshores excavava a Centcelles, per veure si els topònims podien aportar pistes sobre el territori en època romana.

1981

El Sindicat Agrícola de Constantí publica la *Historia de Constantí*, del professor **Francesc Cortiella**. El llibre se centra sobretot en els períodes medieval i modern i quaranta anys després és una obra no superada.

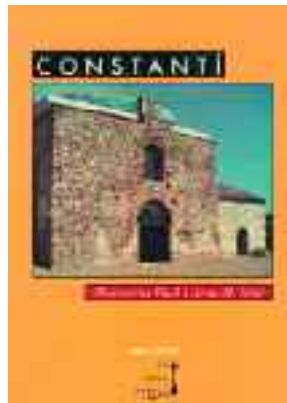
1985

Es presenta el primer número de la revista miscel·lània *Estudis de*

Constantí, a càrrec de l'Ajuntament de Constantí (i, durant molt anys, en coedició amb el Centre d'Estudis de Constantí). Desenes d'autors deixen la seva petjada en els articles sobre temàtica històrica i social de Constantí.

2001

Montserrat Duch i Anna Maria Giné elaboren la guia de referència *Constantí*, que publica l'editorial Cossetània a la seva col·lecció «La Creu de Terme». El llibre conté una introducció planera als aspectes històrics, econòmics, socials, culturals, etc. de Constantí.

2002

La Parròquia de Sant Feliu fa una crida per recollir fotografies antigues sobre la vida al poble. El resultat es publica en una història gràfica que porta per títol *Constantí. Testimoni d'un temps (1898-*

1975). Compta amb la coordinació d'**Anna M. Giné Furné** i els textos de **Josep M. Sabaté Sans** i **Mn. Pere Dalmau Vidal**.

2002

L'Ajuntament de Constantí i l'Editorial Silva convoquen la primera edició dels Premis Literaris de Constantí. És el tret de sortida per difondre la creativitat literària. Poc després, l'Associació Literària de Constantí començarà a publicar l'obra d'autors locals.

2015

Després de 30 anys de treball de camp, el naturalista **José A. Latorre** recull en forma de catàleg centenars d'espècies de fauna i flora del nostre terme. El recull es publica en el llibre *Atlas de la biodiversitat del terme de Constantí (Tarragonès)*, que edita l'Ajuntament de Constantí.

